

**ВРАЗЛИВІСТЬ І СТІЙКІСТЬ ЖІНОК ВПО:
АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
І РЕКОМЕНДАЦІЇ
ПРЕДСТАВНИКАМ/ПРЕДСТАВНИЦЯМ
МЕДІА, МІСЦЕВИХ І ДЕРЖАВНИХ
ОРГАНІВ ВЛАДИ**

КИЇВ - 2026

Компанцева Л., Горчанюк О., Снігур Л., Черненко Т. Вразливість і стійкість жінок ВПО: аналітичне дослідження і рекомендації представникам/представницям медіа, місцевих і державних органів влади / за заг.ред. Л. Компанцевої. – Київ: Національна академія СБ України, 2026. – 89 с.

У дослідженні ідентифіковано виклики, вразливості і чинники стійкості жінок ВПО. Визначено, що наявні індивідуальні та колективні механізми національної стійкості використовуються недостатньо для ефективної інтеграції жінок ВПО у приймаючі громади, тоді як інституційні та інформаційні бар'єри додатково ускладнюють їхнє становище. У зв'язку з цим вкрай актуальною визначено потребу у впровадженні системного підходу до адвокації прав внутрішньо переміщених жінок на місцевому та державному рівнях, зокрема із залученням медіа як інструменту підтримки та посилення їхнього голосу.

Метою проєкту є посилення видимості проблем і потреб жінок з числа ВПО у приймаючих громадах через проведення контент-аналізу українських медіа, а також соціальнокомунікативних і психолінгвістичних досліджень (анкетування з елементами вільного асоціативного експерименту та фокус-групові обговорення). За результатами дослідження створено аналітично-адвокаційний документ з практичними рекомендаціями для органів влади, місцевих громад і медіа, який буде публічно презентовано та використано у наступних адвокаційних ініціативах.

Стратегічний результат проєкту вбачається у впровадженні політик інтеграції жінок ВПО в місцеві громади та посилення їхньої стійкості.

Дослідження проведено у межах проєкту громадської організації SMARTA «Амбасадорки мирних змін» за технічної підтримки ООН Жінки в Україні та за фінансування Жіночого фонду миру та гуманітарної допомоги ООН (WPHF). Проте це не означає, що його вміст є офіційно схваленим або визнаним з боку Організації Об'єднаних Націй.

Жіночий фонд миру та гуманітарної допомоги ООН (WPHF) – гнучкий та оперативний інструмент фінансування, що підтримує якісні заходи для підвищення спроможності місцевих жінок у запобіганні конфліктам, реагуванні на кризи та надзвичайні ситуації та використання ключових можливостей миробудівництва.

ЗМІСТ

ВСТУП. НАВІЩО ДОСЛІДЖЕННЯ: ВРАЗЛИВІСТЬ І СТІЙКІСТЬ ЯК ОСНОВА ПОЛІТИК ІНТЕГРАЦІЇ ЖІНОК ВПО У ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАДАХ ТА АДВОКАЦІЇ ЇХНІХ ПРАВ.....	5
Контекст та обґрунтування.....	5
Результати проектної ініціативи.....	6
Навіщо дослідження.....	7
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДНИЦЬКА МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ...	8
Загальний підхід до побудови індексів операціоналізації чинників вразливостей і стійкості жінок ВПО.....	8
Методи збирання і аналізу даних та їх зв'язок з індексами операціоналізації чинників вразливостей і стійкості жінок ВПО.....	12
<i>Фокус-групові обговорення.....</i>	<i>12</i>
<i>Анонімне онлайн-анкетування.....</i>	<i>13</i>
<i>Контент-аналіз медіа за технологією Big Data.....</i>	<i>15</i>
Принцип тріангуляції.....	19
Поняттєвий апарат дослідження.....	20
Висновки.....	21
РОЗДІЛ 2. ДОСВІД ІНТЕГРАЦІЇ ЖІНОК ВПО У ПРИЙМАЮЧІ ГРОМАДИ: МІЖ ВРАЗЛИВІСТЮ І СТІЙКІСТЮ (за результатами фокус-групового дослідження).....	23
Соціально-демографічний профіль учасниць фокус-групового обговорення....	23
Дизайн і перебіг фокус-групового обговорення.....	24
Виклики щодо проведення фокус-груп й прогрес у досягненні результатів.....	25
Результати фокус-групових обговорень щодо визначення чинників вразливості та стійкості жінок ВПО.....	27
Висновки.....	31
РОЗДІЛ 3. ВРАЗЛИВІСТЬ І СТІЙКІСТЬ ЖІНОК ВПО: АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ АНОНІМНОГО ОНЛАЙН-АНКЕТУВАННЯ ЩОДО ДОСВІДУ ІНТЕГРАЦІЇ У ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАДАХ.....	33
Соціально-демографічний профіль жінок ВПО-респонденток анкетування.....	33
Інтеграція жінок ВПО у приймаючі громади: бар'єри адаптації та чинники включення.....	34
Інформаційні бар'єри адаптації жінок ВПО.....	37
Рушійні сили адаптації жінок ВПО до викликів сьогодення.....	42
Висновки.....	44

РОЗДІЛ 4. ВИДИМІСТЬ І МАРГІНАЛІЗАЦІЯ: КОМУНІКАТИВНІ ВИМІРИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЖІНОК ВПО В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА 2022 – березень 2026 рр. (за результатами Big Data аналізу).....47

Характеристика медіа, що висвітлювали проблематику жінок ВПО (лютий 2022 р. – березень 2026 р.).....47

Тематичні групи повідомлень українських медіа за темою «жінки ВПО»: модифікація наповнення – зміна пріоритетів.....51

Ключові концепти-маркери адаптації жінок ВПО в приймаючих громадах.....60

Номінація *переселенка* як тригер негативного фрейму подачі новин щодо жінок ВПО. Вплив російської пропаганди на деструкцію образу біженок і жінок ВПО.....66

Висновки.....73

РОЗДІЛ 5. РОЗРАХУНОК ІНДЕКСІВ СТАНОВИЩА ЖІНОК ВПО У ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАДАХ.....74

Індекс інтеграції.....74

Індекс інформаційної доступності.....75

Індекс довіри до держави.....75

Індекс соціального капіталу.....76

Індекс суб'єктивного благополуччя.....76

Індекс стійкості.....77

Профіль індексів становища внутрішньо переміщених жінок в приймаючих громадах.....78

Висновки. Моделювання можливих змін індексів за умов реалізації політик підтримки.....79

АДВОКАЦІЙНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИКІВ МІСЦЕВИХ ГРОМАД, ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ, МЕДІА ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК ВПО, ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИК ПОСИЛЕННЯ ЇХНЬОЇ СТІЙКОСТІ ТА ІНТЕГРАЦІЇ В МІСЦЕВІ ГРОМАДИ.....82

Рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання та публічних політик стосовно жінок ВПО.....82

ПАКЕТ ТОЧКОВИХ ЗМІН.....83

На рівні внесення змін до деяких нормативно-правових актів України.....83

На рівні державних політик і комунікацій.....85

На рівні місцевих громад.....85

Для медіа та комунікаційної політики.....86

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....88

ВСТУП

НАВІЩО ДОСЛІДЖЕННЯ: ВРАЗЛИВІСТЬ І СТІЙКІСТЬ ЯК ОСНОВА ПОЛІТИК ІНТЕГРАЦІЇ ЖІНОК ВПО У ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАДАХ ТА АДВОКАЦІЇ ЇХНІХ ПРАВ

Повномасштабна війна в Україні спричинила масштабні процеси внутрішнього переміщення населення, що суттєво трансформували соціальну структуру суспільства та загострили питання вразливості окремих груп. Однією з таких груп є жінки – внутрішньо переміщені особи (ВПО), які опинилися на перетині кількох вимірів нерівності і невизначеності – економічного, соціального та безпекового. Водночас поряд із вразливістю жінки ВПО демонструють високий рівень стійкості, адаптивності та здатності до відновлення, що потребує окремого осмислення і належного представлення у публічному просторі.

У сучасному медійному дискурсі образ жінок ВПО формується не лише як відображення реальності, а й як результат комунікативних практик, що впливають на суспільне сприйняття, політики інтеграції та прийняття рішень на різних рівнях влади. Від того, якими є наративи, що позиціонують жінок ВПО, – чи відтворюють вони стереотипи та патерни віктимізації, чи навпаки, підсилюють агентність і голос жінок, – залежить не лише символічна видимість цієї групи, але й її доступ до ресурсів, підтримки та можливостей.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу поєднання вразливості та стійкості жінок ВПО як соціального феномену, а також критичного осмислення їхньої медійної репрезентації.

Контекст та обґрунтування

Дослідження виконано в межах проєкту громадської організації «СМАРТА» «Амбасадорки мирних змін» за технічної підтримки ООН Жінки в Україні і за фінансування Жіночого фонду миру та гуманітарної допомоги ООН (WPHF). Поштовхом для його проведення стали певні комунікативні події – фокус-група, що була проведена під час III Конгресу Жінок Донеччини (7–8.11.2025), обговорення у межах тренінгової програми «Амбасадорки мирних змін» (23 – 29.11.2025) та благодійної акції в модульному містечку села Бузова Дмитрівської громади Бучанського району (13.12.2025). За результатами цих заходів визначено низку негативних тенденцій: 1) близько 40 % жінок ВПО відчують певні труднощі щодо інтегрування у приймаючі громади; 2) актуальною проблемою залишається налагодження довіри з громадою; забезпечення базових потреб внутрішньо переміщених жінок та їхніх родин;

можливостей професійної реалізації; 3) формується упереджене висвітлення в медіа та негативне сприйняття у громадах жінок ВПО, що перешкоджає їх соціальній інтеграції.

Визначені проблемні виміри інтеграції жінок ВПО частково підтверджено Національною системою моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами (НМС) МОМ в Україні у 2021 році [2; 13]. За часів повномасштабного вторгнення РФ в Україну кількість жінок ВПО значно зросла й соціальна ситуація щодо їхньої адаптації, інтеграції у приймаючих громадах загострилася [4; 6], посилилися ризики гендерно зумовленого насильства [3], постало питання розширення економічних можливостей жінок під час війни та повоєнного відновлення [5].

Отже, наявні індивідуальні та колективні механізми національної стійкості використовуються недостатньо для ефективної інтеграції жінок ВПО у приймаючі громади, тоді як інституційні та інформаційні бар'єри додатково ускладнюють їхнє становище. У зв'язку з цим вкрай **актуальною є потреба у впровадженні системного підходу до адвокації прав внутрішньо переміщених жінок на місцевому та державному рівнях, зокрема із залученням медіа як інструменту підтримки й посилення їхнього голосу.**

Метою проєкту є посилення видимості проблем і потреб жінок з числа ВПО у приймаючих громадах через проведення контент-аналізу українських медіа, а також соціальнокомунікативних і психолінгвістичних досліджень (анкетування з елементами вільного асоціативного експерименту та фокус-групові обговорення). За результатами дослідження передбачено підготовку узагальненого аналітично-адвокаційного документа з практичними рекомендаціями для органів влади, місцевих громад і медіа, який буде публічно презентовано та використано у подальших адвокаційних ініціативах.

Результати проєктної ініціативи

Результати проєктної ініціативи стартували локально, але передбачено їхнє масштабування:

– **аналітичний продукт** «Вразливості, чинники стійкості та напрями адвокації щодо захисту прав жінок ВПО та їхньої інтеграції у приймаючих громадах», де представлено напрями у сфері захисту прав жінок ВПО й гендерної рівності, що потребують адвокації, за результатами двох фокус-груп у модульному містечку села Бузова Дмитрівської громади Бучанського району, анонімного анкетування (з елементами асоціативного експерименту) жінок ВПО та контент-аналізу медіа із застосуванням технології Big Data; визначено позитивні результати інтеграції жінок ВПО в місцеві громади й проблемні

питання, що потребують подальшої адвокації, оцінено інформаційні та інституційні бар'єри інтеграції внутрішньо переміщених жінок у приймаючих громадах. Використання трьох методів дослідження забезпечило вірогідний результат і дозволило встановити узгодженість/дисонанс за певними напрямками медійної презентації жінок ВПО та їхньої власної оцінки ситуації;

- **адвокаційні Рекомендації** для інституцій державної влади різних рівнів і медіа щодо захисту прав жінок ВПО, впровадження політик їх інтеграції в місцеві громади, а також механізмів розбудови національної стійкості, що сприяють адаптації жінок ВПО в приймаючих громадах (далі – Рекомендації);

- **публічна презентація результатів дослідження та Рекомендацій** (безпосередню користь від впровадження заходів отримають близько 3 тис. осіб; опосередковану – близько 2 млн).

Навіщо дослідження

Запропоноване дослідження надає можливості комплексної оцінки становища жінок ВПО у приймаючих громадах, виявлення ключових чинників їхньої вразливості та ресурсів стійкості, а також є підґрунтям розробки практичних рекомендацій для захисту прав внутрішньо переміщених жінок.

Авторки дослідження дотримуються принципу: **почути вразливість – означає створити умови для стійкості**. Сподіваємося, що наш проєкт сприятиме:

- визначенню основних соціальних, економічних, психологічних та правових викликів, з якими стикаються жінки ВПО;

- дослідженню бар'єрів інтеграції у приймаючі громади, зокрема у сферах проживання, працевлаштування, доступу до послуг, участі в ухваленні рішень;

- виявленню механізмів адаптації, підтримки та взаємної солідарності, що сприяють посиленню стійкості внутрішньо переміщених жінок;

- оцінюванню залученості державних, місцевих і громадських інституцій до вирішення нагальних питань жінок ВПО;

- з'ясування особливостей медійної презентації жінок ВПО;

- формуванню напрямів адвокації для вдосконалення політик захисту прав, соціальної підтримки та повноцінної інтеграції внутрішньо переміщених жінок.

Оскільки захист прав починається з видимості досвіду, дослідження створює аналітичну основу для ухвалення більш чутливих, ефективних і гендерно орієнтованих рішень на рівні державної політики, місцевого самоврядування, медіа та громадянського суспільства.

РОЗДІЛ 1

ДОСЛІДНИЦЬКА МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Методологія дослідження базується на принципах, що застосовуються у проєктах системи ООН, зокрема UNDP, і поєднує змішаний методологічний (англ. *mixed-methods*) та результативно орієнтований (англ. *results-based approach*) підходи, тріангуляцію даних і використання системи індикаторів для оцінки соціальних змін [16].

На відміну від описових підходів ця методологія передбачає не лише фіксацію стану, але й вимірювання ключових параметрів інтеграції, вразливості та стійкості жінок ВПО.

Методологічна рамка дослідження побудована за логікою:

- 1) збирання емпіричних даних про досвід жінок ВПО (анкетування, фокус-групи);
- 2) аналіз інформаційного середовища, в якому формується образ жінок ВПО (контент-аналіз за технологією Big Data);
- 3) інтеграція результатів дослідження для формування аналітичних висновків і рекомендацій.

Такий дизайн відповідає підходам UNDP до досліджень соціальної політики [16], де важливим є поєднання:

- досвіду бенефіціарів,
- системних даних,
- контекстуального аналізу середовища.

У межах дослідження прораховано індекси операціоналізації складних соціальних явищ, зокрема вразливостей і стійкості жінок ВПО (інтеграції, довіри, стійкості, тощо); це забезпечує формування доказової бази актуального становища жінок ВПО та створює підґрунтя для надання рекомендацій державним інституціям різних рівнів і медіа.

Загальний підхід до побудови індексів операціоналізації чинників вразливостей і стійкості жінок ВПО

У дослідженні застосовано підхід композитних індексів, що формуються на основі відповідей респонденток у межах онлайн-анкетування та результатів комунікації у фокус-групах.

Кожний індекс

- складається з набору змінних (питань анкети);
- нормалізується до шкали від 0 до 1;

– розраховується як середнє значення компонентів.

Загальна формула розрахування індексу представлена таким чином:

$$Index = \frac{\sum (X_i \cdot w_i)}{n}$$

де:

- X_i — нормалізоване значення відповіді;
- w_i — вага показника (у цьому дослідженні застосовано рівні ваги);
- n — кількість показників.

Для забезпечення порівнюваності всі відповіді переводяться в єдину шкалу (0–1):

Тип відповіді	Перетворення
Дихотомічна (так/ні)	1 / 0
Шкала 1–5	$(x - 1) / 4$
Частотна шкала	0 – 1
Негативні показники (стрес)	інверсія: $1 - x$

Індекс інтеграції (визначає рівень залученості жінок ВПО до життя приймаючої громади)

Індикатори – складники індексу:

1. **Belonging** (відчуття приналежності).
2. **Contacts** (соціальні контакти).
3. **Participation** (участь у громаді).
4. **Self Assessment** (самооцінка інтеграції).

Індекс інтеграції розраховується за формулою:

$$Integration = \frac{B + C + P + S}{4}$$

Джерела даних: онлайн-анкетування та фокус-групові обговорення.

Метод інтерпретації: обговорення у фокус-групах використано для пояснення причин низьких або високих значень індексу (наприклад: конфлікти, ізоляція, активність).

Індекс інформаційної доступності (оцінює доступ жінок ВПО до інформації про свої права, послуги та можливості).

Індикатори – складники індексу:

1. Awareness (джерела отримання інформації).
2. Access (доступ до офіційної інформації).
3. Clarity (зрозумілість інформації).
4. Trust (довіра до інформаційних каналів).

Джерела даних: анкетування, аналіз інформаційних бар'єрів, контент-аналіз медіа за технологією Big Data.

Метод інтерпретації: порівняння реального доступу до інформації з тим, як інформація фіксується у медіапросторі.

Індекс довіри до держави (вимірює рівень інституційної довіри).

Індикатори – складники індексу:

1. Trust (оцінка взаємодії з органами державної влади).
2. Satisfaction (доступність послуг).
3. Inclusion (врахування голосу ВПО у прийнятті рішень).
4. Accessibility (рівень задоволеності сервісами).

Індекс вираховується за формулою:

$$Trust = \frac{T + S + I + A}{4}$$

Джерела даних: онлайн-анкетування, фокус-групові обговорення, аналіз тональності медіа.

Метод інтерпретації: інтерпретація досвіду взаємодії жінок ВПО з інституціями та інформаційний контекст.

Індекс соціального капіталу (визначає рівень соціальних зв'язків та підтримки).

Індикатори – складники індексу:

1. Support (наявність підтримки (родина, друзі)).
2. Trust (рівень довіри до інших).
3. Community (участь у спільнотах).
4. Help (взаємодія з громадою).

Індекс вираховується за формулою:

$$SocialCapital = \frac{S + T + C + H}{4}$$

Джерела даних: онлайн-анкетування та фокус-групові обговорення.

Метод інтерпретації: виявлення прихованих факторів (конфліктів, недовіри, ізоляції) під час фокус-групових обговорень.

Індекс суб'єктивного благополуччя (оцінює психологічний стан жінок ВПО та відчуття ними стабільності).

Індикатори – складники індексу:

1. **Safety** (відчуття безпеки).
2. **Stress** (інвертований) (емоційний стан).
3. **Life Evaluation** (оцінка життя).
4. **Future Expectations** (очікування майбутнього).

Індекс вираховується за формулою:

$$Wellbeing = \frac{Sa + (1 - St) + L + F}{4}$$

Джерела даних: онлайн-анкетування та фокус-групові обговорення.

Метод інтерпретації: якісні дані дозволяють пояснити причини стресу (умови проживання, здоров'я, невизначеність).

Індекс стійкості (визначає здатність жінок ВПО до адаптації у приймаючих громадах).

Індикатори – складники індексу:

1. **Adaptation** (здатність до адаптації).
2. **Resources** (наявність ресурсів (робота, родина).
3. **Activity** (рівень активності).
4. **Support** (соціальна підтримка).

Індекс вираховується за формулою:

$$Resilience = \frac{Ad + R + Ac + S}{4}$$

Джерела даних: онлайн-анкетування та фокус-групові обговорення.

Метод інтерпретації: результати оцінюються разом з іншими індикаторами для виявлення взаємозв'язків і можливих дисбалансів (наприклад, низька довіра при високій стійкості).

Для узагальненої оцінки використовується інтегральний індекс:

$$Overall = \frac{Integration + InfoAccess + Trust + SocialCapital + Wellbeing + Resilience}{6}$$

Інтерпретація значень здійснюється таким чином:

Значення	Рівень
0.00 – 0.30	Критичний
0.31 – 0.50	Низький

0.51 – 0.70	Середній
0.71 – 1.00	Високий

Індекси застосовуються для оцінки рівня інтеграції жінок ВПО, виявлення зон підвищеної вразливості, формування рекомендацій для державної політики та подальшого моніторингу змін.

Отримані індекси інтерпретуються з урахуванням даних фокус-групових обговорень та контент-аналізу медіа (Big Data), що забезпечує пояснення кількісних результатів, виявлення причин відхилень, і, як наслідок, формування обґрунтованих рекомендацій.

Індекси дають змогу побачити загальні тенденції, однак вони ґрунтуються на самооцінках респонденток і не можуть повністю охопити весь складний життєвий досвід жінок ВПО. Тому їхні результати слід тлумачити разом із даними фокус-груп, відкритими відповідями та контекстом проживання учасниць.

Методи збирання і аналізу даних та їх зв'язок з індексами операціоналізації чинників вразливостей і стійкості жінок ВПО

Фокус-групові обговорення

Фокус-групові обговорення використовувалися для глибокого вивчення досвіду жінок ВПО, їхніх уявлень про процес інтеграції, а також для виявлення прихованих соціальних і психологічних чинників, які не можуть бути повною мірою зафіксовані кількісними методами.

Метою проведення фокус-групового дослідження було отримання якісних даних щодо досвіду інтеграції жінок з числа ВПО у приймаючій громаді, виявлення ключових чинників їхньої вразливості та стійкості, а також визначення інформаційних, соціально-економічних та інституційних бар'єрів, з якими вони стикаються після вимушеного переміщення.

Для досягнення зазначеної мети було визначено такі *завдання*:

- зібрати якісні дані щодо досвіду адаптації та інтеграції жінок ВПО у приймаючій громаді;
- визначити основні виклики, з якими стикаються жінки ВПО у перші місяці після переміщення;
- дослідити інформаційні й інституційні бар'єри у доступі до соціальних послуг, державних програм підтримки та можливостей працевлаштування;

- проаналізувати можливості економічної інтеграції жінок ВПО та фактори, що впливають на їхню зайнятість; виявити ресурси особистої і соціальної стійкості, які допомагають жінкам адаптуватися до нових умов життя;
- зібрати пропозиції учасниць щодо покращення політик підтримки жінок ВПО на рівні громади, державної влади та медійного середовища;
- сформулювати аналітичну основу для підготовки рекомендацій, спрямованих на посилення інтеграції, соціальної участі та стійкості жінок ВПО у приймаючих громадах.

Метод дозволив дослідити суб'єктивне сприйняття вразливості та стійкості; виявити внутрішньогрупові динаміки (довіра, конфліктність, взаємодія); зафіксувати реальні практики адаптації і взаємодії з приймаючими громадами.

Особливу увагу приділено створенню безпечного середовища для учасниць, що відповідає принципам *do no harm* та етичним стандартам досліджень у вразливих групах. Використані для поглиблення розуміння індикаторів, пояснення кількісних результатів, виявлення латентних факторів (конфлікти, недовіра, соціальна напруга).

Вони є особливо важливими для інтерпретації індексу соціального капіталу, індексу довіри та індексу інтеграції.

Анонімне онлайн-анкетування

Анкета – методичний засіб для збирання первинної соціально-психологічної інформації, що становить опитувальний лист для отримання відповідей на заздалегідь розроблену систему запитань, кожне з яких логічно пов'язане з центральним завданням.

Група осіб, яка підлягала опитуванню, називається *вибіркою* з генеральної сукупності. *Вибірка* – частина генеральної сукупності, яка піддається спостереженню в процесі проведення дослідження. Результати спостереження за окремою групою елементів (вибіркою) можуть відрізнитися від показників у всій генеральній сукупності, тому під час проведення дослідження враховано помилку репрезентативності вибірових досліджень.

Необхідний обсяг вибірки визначався формулою, яка дозволила з'ясувати необхідний обсяг вибірки без урахування даних про генеральну сукупність:

$$n = \frac{t^2 p(l - p)}{\Delta^2}$$

де n – шуканий обсяг вибірки; t – коефіцієнт, що відповідає певному рівню достовірності статистичного дослідження; p – частка елементів генеральної

сукупності, що володіють досліджуваною властивістю; Δ – похибка репрезентативності (задається дослідником і показує, наскільки результат визначення частки за даними вибіркового обстеження може відрізнятись від реального значення у генеральній сукупності). Згідно з цією формулою, для забезпечення достовірності 95% достатньо опитати 381 респондента, для забезпечення достовірності 90 % – 96 осіб.

У межах дослідження анонімно опитано 139 жінок різного віку з різних регіонів України, які вимушено покинули місця постійного проживання внаслідок загроз їхній безпеці, пов'язаних із російською агресією. Отже, достовірність отриманих результатів становить 91 – 92%.

Метою анкетування було отримання репрезентативних кількісних даних щодо досвіду інтеграції жінок ВПО, виявлення ключових чинників їх вразливості та стійкості, а також ідентифікація інформаційних, соціально-економічних та інституційних бар'єрів адаптації внутрішньо переміщених жінок у приймаючих громадах.

Для досягнення зазначеної мети визначено такі завдання:

- зібрати кількісні дані щодо досвіду адаптації та інтеграції жінок ВПО у приймаючій громаді;
- визначити основні виклики, з якими стикаються жінки ВПО у перші місяці після переміщення;
- дослідити інформаційні та інституційні бар'єри у доступі до соціальних послуг, державних програм підтримки та можливостей працевлаштування;
- проаналізувати можливості економічної інтеграції жінок ВПО та фактори, що впливають на їхню зайнятість; виявити ресурси особистої й соціальної стійкості, які допомагають жінкам адаптуватися до нових умов життя;
- зібрати пропозиції учасниць щодо покращення політик підтримки жінок ВПО на рівні громади, державної влади та медійного середовища;
- сформулювати аналітичну основу для підготовки рекомендацій, спрямованих на посилення інтеграції, соціальної участі та стійкості жінок ВПО у приймаючих громадах.

Опитувальник складався з 36 питань і був структурований за тематичними блоками:

1. Соціально-демографічний профіль респондентки.
2. Інтеграція у приймаючу громаду.
3. Інформаційні бар'єри інтеграції.
4. Чинники стійкості жінки ВПО.
5. Психологічна безпека жінки ВПО.
6. Рекомендації.

Структуру опитувальника було розроблено з урахуванням можливості подальшої кількісної інтерпретації отриманих даних та розрахунку відповідних індексів. Усі респондентки надали поінформовану згоду на участь в опитуванні. Забезпечення анонімності сприяло зниженню ефекту соціально бажаних відповідей, підвищило рівень відкритості учасниць та дозволило більш точно відобразити їхній реальний життєвий досвід

Контент-аналіз медіа за технологією Big Data

Контент-аналіз здійснено з використанням інформаційно-аналітичного сервісу Attack Index¹ із обробки великих обсягів інформації відкритих джерел інтернету. Сервіс дозволяє визначати ступінь інформаційного резонансу або небезпеки інформаційних потоків за обраними темами/персоналіями і забезпечує пошук за різними базами даних: соціальними мережами, медіа (10 000 + сайтів), ТБ і радіо.

Метою контент-аналізу з використанням інструментів Big Data було отримання якісних аналітичних даних щодо медійної презентації жінок ВПО, виявлення особливостей презентації ключових чинників їхньої вразливості та стійкості в українському інформаційному просторі, а також визначення інформаційних, соціально-культурних бар'єрів позиціювання жінок ВПО в медіа.

Для досягнення зазначеної мети було визначено такі *завдання*:

- підтвердити або спростувати положення, запропоноване Åsa Ekvall, про те, що більша гендерна рівність пов'язана зі стійкішим розвитком і нижчим рівнем міжособистісного насильства, що, зі свого боку, зменшує ймовірність конфлікту;

- визначити рівень інтенсивності медіакомунікацій за запитами *жінок ВПО, жінок внутрішньо переміщен особ, переселенк* у період лютий 2022 р. – березень 2026 р.;

- схарактеризувати медіа (форма власності, топ-20 медіа за темою, сентимент-аналіз повідомлень), що надавали повідомлення за ключовими словами *жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ, переселенк*;

¹ Attack Index створений командою, яка поєднує науковий досвід професора Дмитра Ланде, фахівця у сфері інформаційних технологій, інформаційного пошуку, професійний досвід управління комунікаціями Елліни Шнурко-Табакової, IT-управління інфраструктурними проєктами Костянтина Гончарова та керівництво медіапроєктами в умовах конвергенції Дмитра Табакова. Директорка і керівниця проєкту — Елліна Шнурко-Табакова. Колективом отримано авторські свідоцтва на програмну розробку щодо математичної обробки даних моніторингу відкритих інтернет-джерел.

- окреслити тематичні групи медіаповідомлень щодо жінок ВПО у період лютий 2022 р. – березень 2026р.;
- визначити ключові виклики інтеграції жінок ВПО у приймаючі громади, що представлені в медіа періоду лютий 2022 р. – березень 2026 р.;
- виявити ключові концепти-маркери адаптації жінок ВПО в приймаючих громадах, пов'язані з їх досвідом війни, переміщення та відновлення життя;
- визначити маніпулятивні техніки відтворення негативного образу жінок ВПО у медіа й відповідні наративи;
- визначити (не)зумовленість формування негативного образу переселенки (жінки ВПО) деструктивними впливами російської пропаганди;
- сформувати аналітичну основу для підготовки рекомендацій, спрямованих на посилення інтеграції, *соціальної участі та стійкості жінок ВПО у приймаючих громадах*.

Методологічною основою контент-аналізу є підхід Big Data, який передбачає роботу з великими обсягами інформації (Volume), високою швидкістю оновлення даних (Velocity), різноманітністю форматів (Variety), перевіркою достовірності (Veracity) та визначенням аналітичної цінності (Value).

Attack Index – це інтегральний показник рівня інформаційної небезпеки, що враховує безліч факторів. Серед них: наявність інформаційної активності, активності можливих конкурентів, відхилення середньої інформаційної картини (фону), наявність інформаційних операцій і стадій їхнього розвитку, ретроспектива та динаміка негативної тональності публікацій, а також ступінь хаотичності процесів, прогнозування інформаційних подій.

Рівень інформаційних атак оцінювався за 10-бальною шкалою для тривалого терміну і, відповідно, за 100-бальною шкалою – для графічного зображення окремих інформаційних атак:

0 – недостатньо інформації за запитом, математична обробка не дозволяє враховувати мінімальний набір чисел, можливо, ключові слова обрані неправильно.

1 (10) – інформація практично не поширюється, має рівномірний характер. Ключові слова зустрічаються епізодично або ситуативно поза досліджуваним явищем чи подією.

2 (20) – ситуація пасивна, мало суб'єктів зацікавлених в її поширенні. Об'єкт дослідження не включений до резонансних подій або йому нічого не загрожує. Інформаційний фон органічний і не має штучних сплесків.

3 (30) – низька інформаційна активність має природний характер, спостерігається органічна реакція на зв'язані події або заходи. Для аналізу ймовірності інформаційної атаки необхідно перевірити часові рамки дослідження і співвідношення негативу та позитиву.

4 (40) – досить насичене інформаційне поле свідчить про актуальність теми або наявність резонансних подій. Органічний характер поширення інформації доводить, що інформація викликає зацікавленість.

5 (50) – насичене інформаційне поле свідчить про актуальність теми, наявність резонансних подій. Активність мережових джерел потребує уваги та відповідного проактивного реагування.

6 (60) – рівень небезпеки для досліджуваного об'єкта досить відчутний. Слід проаналізувати джерела, динаміку та дати публікації провокаційних матеріалів. Найімовірніше, вони співвідносяться з діяльністю особи або організації, зазначеної у ключових словах. У розділі «Учасники» зазначені ініціатори (конкретні особи, ресурси), які підтримали інформаційний резонанс. Часто ініціаторами стають маловідомі сайти або профілі в соціальних мережах. Надалі опублікована ними інформація цитується авторитетними медіа.

7 (70) – є всі ознаки штучного впливу і наявності інформаційної операції. Відхилення від середнього рівня інформаційного потоку свідчить про інтенсивність інформаційної атаки. Необхідно вивчити джерела, динаміку і дати публікації провокаційних матеріалів. Найвірогідніше, вони співвідносяться з діяльністю особи або організації, зазначеної у ключових словах. У розділі «Учасники» зазначені ініціатори (конкретні особи, ресурси), які підтримали інформаційний резонанс. Часто ініціаторами стають маловідомі сайти або профілі в соціальних мережах. Надалі опублікована ними інформація цитується авторитетними медіа.

8 (80) – присутні типові ознаки наявності інформаційної операції. Зазначена в ключових словах компанія/персона може виявитися головним об'єктом її розробки. Якщо розглядається поточний час, слід негайно відреагувати на інформацію, опубліковану в перерахованих джерелах, з'ясувати, хто був ініціатором, і підготувати інформаційні контрзаходи. У разі ретро дослідження доцільно проаналізувати джерела-ініціатори, інформаційні повідомлення та їхню однорідність. Це дасть можливість визначити, хто був зацікавлений у поширенні інформації.

9 (90) – типове поєднання розгорнутої інформаційної операції, інтенсивного поширення основного удару і підтримки процесу зацікавленими особами. Зазначена в ключових словах компанія/персона — головний об'єкт її розробки. Якщо розглядається поточний час, слід негайно відреагувати на інформацію, опубліковану в перерахованих джерелах, з'ясувати, хто був ініціатором, і підготувати інформаційні контрзаходи. У разі ретро дослідження доцільно проаналізувати джерела-ініціатори, інформаційні повідомлення та їхню однорідність. Це дає можливість визначити, хто був зацікавлений у поширенні

інформації. Активна участь, створення альтернатив і привертання уваги забезпечують контроль за ситуацією і подолання негативних наслідків.

10 (100) – епіцентр суспільно значущої події: типове поєднання розгорнутої, яскраво вираженої інформаційної операції, інтенсивного поширення основного удару та підтримки процесу зацікавленими особами. Процес нестабільний і може розвиватися непередбачуваним чином. Можуть виникати події, що змінять характер та інтенсивність. Якщо розглядається поточний час, слід негайно відреагувати на інформацію, опубліковану в перерахованих джерелах, з'ясувати, хто був ініціатором, і підготувати інформаційні контрзаходи. У разі ретро дослідження доцільно проаналізувати джерела-ініціатори, інформаційні повідомлення та їхню однорідність. Лише активна участь, створення альтернатив і привертання уваги забезпечують контроль за ситуацією і подолання негативних наслідків.

До списку проаналізованих джерел входять як провідні медіа, так і ресурси з сумнівною репутацією, адже саме з них починаються інформаційні хвилі, які через підтримку не найавторитетніших сайтів транслиуються далі й доходять до авторитетних медіа. Такі прояви також враховуються при оцінці ситуації

У межах дослідження проаналізовано 761 313 українських, 185 тис. 032 російських медіаджерел за 2022 – 2026 рр., що дозволило визначити інтенсивність інформаційних потоків, здійснити аналіз тональності медіапублікацій (сентимент-аналіз), визначити емоційне забарвлення інформаційного поля щодо жінок ВПО, виявити ключові наративи щодо жінок ВПО й ідентифікувати ознаки інформаційних впливів та можливих маніпуляцій, здійснити оцінку потенційного впливу медіа на формування суспільних установок щодо жінок ВПО. Сентимент-аналіз має обмеження, пов'язані з автоматизованою інтерпретацією контексту, тому результати додатково верифікувалися у межах якісного аналізу.

Отримані результати не розглядаються ізольовано, а інтерпретуються у поєднанні з даними анкетування та фокус-групових обговорень, що забезпечує комплексність аналізу.

Інструмент Attack Index використано як інтегральний показник для оцінки рівня інформаційного резонансу, динаміки негативної тональності, потенційних інформаційних атак, оцінки зовнішнього інформаційного середовища щодо презентації жінок ВПО та виявлення інформаційних ризиків позиціонування теми внутрішньо переміщених жінок.

Контент-аналіз медіа безпосередньо пов'язаний з індексом інформаційної доступності, індексом довіри та індикаторами стигматизації.

Принцип тріангуляції

Одним із ключових методологічних принципів дослідження є тріангуляція даних, що передбачає використання кількох незалежних джерел та методів збирання інформації для вивчення одного й того ж явища [14].

Застосування тріангуляції зумовлене необхідністю підвищення достовірності й аналітичної глибини результатів у дослідженнях, що охоплюють складні соціальні процеси, зокрема інтеграцію, довіру, соціальну стійкість та благополуччя внутрішньо переміщених осіб.

У межах цього дослідження тріангуляція реалізується через поєднання:

- кількісних даних, отриманих шляхом анонімного онлайн-анкетування;
- якісних даних, зібраних під час фокус-групових обговорень;
- даних аналізу інформаційного середовища (контент-аналіз медіа із застосуванням підходів Big Data, включаючи аналіз тональності публікацій).

Такий підхід дозволяє перевірити узгодженість результатів, отриманих різними методами, зменшити вплив можливих викривлень, пов'язаних із використанням одного методу дослідження, виявити розбіжності між суб'єктивним досвідом респонденток і його відображенням у публічному інформаційному просторі та забезпечити більш повне й багатовимірне розуміння досліджуваних процесів.

Крім того, тріангуляцію використано як інструмент інтерпретації результатів: кількісні показники уточнювалися й доповнювалися якісними даними, а медіааналіз допоміг врахувати ширший інформаційний контекст, у якому формується цей досвід.

У підсумку такий підхід забезпечив більш надійну основу для висновків дослідження та підготовки обґрунтованих рекомендацій для органів влади, місцевих громад і медіа. Зокрема, кожен індикатор оцінювався щонайменше на основі двох джерел даних (табл. 1.1).

Це дозволило сформувати доказову базу для ухвалення рішень, орієнтованих на реальні потреби жінок ВПО, а не лише на формальні показники чи декларативні підходи.

Таблиця 1.1.

Методи оцінки композитних індексів становища жінок ВПО

Індекс	Основні індикатори	Метод 1	Метод 2
Індекс інтеграції	відчуття приналежності, соціальні контакти, участь у житті громади, самооцінка інтеграції	анкетування	фокус-групи
Індекс довіри до держави	рівень довіри до державних інституцій, оцінка підтримки	анкетування	фокус-групи

Індекс	Основні індикатори	Метод 1	Метод 2
Індекс інформаційної доступності	доступ до інформації, зрозумілість комунікації, обізнаність про права і послуги	анкетування	контент-аналіз
Індекс соціального капіталу	наявність соціальних зв'язків, взаємодопомога, рівень підтримки	фокус-групи	анкетування
Індекс суб'єктивного благополуччя	відчуття безпеки, рівень стресу, задоволеність життям, очікування щодо майбутнього	анкетування	фокус-групи
Індекс стійкості	адаптація, ресурси, активність, підтримка	анкетування	фокус-групи

Такий підхід дозволяє зіставити результати, отримані різними методами, і підвищує надійність висновків дослідження.

Отримані показники розглядаються не ізольовано, а у взаємозв'язку між собою. Це дає змогу виявити зони підвищених ризиків (наприклад, поєднання низького рівня довіри та слабкої інтеграції), а також побачити наявні компенсаторні механізми – зокрема ситуації, коли розвинені соціальні зв'язки частково компенсують недостатню інституційну підтримку.

Поняттєвий апарат дослідження

Адвокація – діяльність із захисту, відстоювання або просування певних інтересів, прав чи поглядів, часто в контексті державної політики чи громадських ініціатив. Синонімами до цього слова є: *захист, відстоювання, підтримка, просування інтересів, заступництво, а також лобіювання* у вужчому значенні.

Безбар'єрність – створення суспільного середовища, комфортного та доступного для кожного, незалежно від віку, стану здоров'я, фізичних особливостей чи статі. Вона передбачає рівний доступ до роботи, освіти, інформації та громадських місць, базуючись на повазі до гідності, усуваючи архітектурні, цифрові й ментальні бар'єри.

Видимість організації або особи – ступінь їхньої впізнаваності, присутності в інформаційному просторі (онлайн/офлайн) та репутація, що формує сприйняття бренду чи людини цільовою аудиторією. Вона включає прозорість діяльності, активність у соцмережах та залученість, що забезпечує довіру і вплив.

Дискурс-аналіз – аналіз комунікацій як соціальної поведінки, орієнтований на зв'язок між текстом, соціальними умовами, ідеологіями.

Залученість – позитивний емоційний та інтелектуальний стан, що характеризується високим рівнем енергії, відданості та поглиненості діяльністю.

Це свідоме включення у процес, коли людина прагне зробити максимальний внесок у досягнення спільних цілей, а не просто формально виконує завдання.

Згуртованість – це єдність, монолітність, спільність, цілісність, взаємозв'язок, солідарність, одностайність.

Інклюзивність – це принцип побудови суспільства, за якого кожна людина, незалежно від її фізичних, ментальних, соціальних чи культурних особливостей, має рівні права, доступ до освіти, праці та послуг. Це процес створення безбар'єрного середовища, де враховуються потреби всіх громадян (людей з інвалідністю, літніх людей, батьків з дітьми тощо) для їхньої повноцінної участі в житті громади.

Концепт-аналіз – аналіз, спрямований на дослідження смислового потенціалу концептів (цінностей) у певній культурі

Стійкість суспільства /особи – здатність протистояти кризам, адаптуватися до змін, зберігати соціальну структуру, відновлюватися та розвиватися навіть під тиском зовнішніх чи внутрішніх загроз.

Висновки

Запропонований методологічний підхід створює основу для формування більш точних і адресних рекомендацій, орієнтованих на реальні потреби жінок ВПО.

Інтерпретація показників. Отримані показники аналізуються не ізольовано, а у взаємозв'язку між собою. Це дозволяє виявляти зони підвищених ризиків (наприклад, поєднання низького рівня довіри та слабкої інтеграції), а також бачити наявні компенсаторні механізми – зокрема ситуації, коли розвинені соціальні зв'язки частково компенсують недостатню інституційну підтримку. Такий підхід створює основу для формування більш точних і адресних рекомендацій.

Етичні аспекти дослідження. Дослідження проводилося з дотриманням ключових етичних принципів: добровільної участі, анонімності, недопущення шкоди (англ. *do no harm*) та гендерної чутливості. Особлива увага приділялася створенню безпечного середовища для респонденток і коректному представленню їхнього досвіду.

Методологічна цінність дослідження. Використання системи індикаторів та індексів дало змогу перейти від опису окремих аспектів вразливості і стійкості жінок ВПО до їх системного вимірювання. Це підсилило доказовість отриманих результатів і дозволило сформулювати більш обґрунтовані та практично орієнтовані рекомендації для державної політики та медіакомунікації.

Отримані результати формують емпіричну основу для прийняття рішень, орієнтованих на реальні потреби цільової групи, а не лише на формальні показники звітності.

Запропонована методика дослідження відповідає принципам *evidence-based policy* та підсилює практичну застосовність дослідження у процесах розроблення і коригування публічних політик.

РОЗДІЛ 2

ДОСВІД ІНТЕГРАЦІЇ ЖІНОК ВПО У ПРИЙМАЮЧІ ГРОМАДИ: МІЖ ВРАЗЛИВІСТЮ І СТІЙКІСТЮ

(за результатами фокус-групового дослідження)

Соціально-демографічний профіль учасниць фокус-групового обговорення

Учасницями фокус-групового обговорення стали 17 жінок ВПО, які проживають у модульному містечку с. Бузова Дмитрівської громади Бучанського району після вимушеного переміщення внаслідок повномасштабної війни. До обговорення за власним бажанням доєднався 1 чоловік. Загальна кількість учасників – 18 осіб.

Учасниці представляли різні вікові категорії (від 21 до 70+ років) та мають різний досвід професійної діяльності до переміщення. Освітній профіль учасниць свідчить про наявність значного людського потенціалу серед жінок ВПО: переважна більшість має середню спеціальну освіту, а близько 31% – вищу. Водночас можливості реалізації цього потенціалу суттєво обмежені низкою об'єктивних чинників. Значна частина респонденток належить до старших вікових груп, зокрема є пенсіонерками, і майже всі зазначають про проблеми зі здоров'ям, що ускладнює їхню економічну активність та професійну самореалізацію. Крім того, близько третини жінок мають дітей, що також обмежує їхній час і ресурси для працевлаштування або підвищення кваліфікації. У результаті освітній рівень, попри свою відносну якість, не трансформується у відповідні можливості для зайнятості та соціальної інтеграції, що вказує на потребу у більш гнучких і адресних програмах підтримки та навчання. Частина з них переїхала до громади разом із дітьми та членами родини, інші проживають самотійно. Учасниці є представницями всіх тимчасово окупованих регіонів України (окрім Криму): Донецька обл. – 4 (зокрема, м. Маріуполь – 1, м. Покровськ – 2), Одеська обл. – 1, Херсонська – 2, Луганська – 3, Дніпропетровська – 3, Запорізька – 1, Харківська – 1. Окрім того, три особи – мешканки с. Бузова Київської області. Їхній будинок, що знаходиться поруч із модульним містечком, було зруйновано в результаті російських обстрілів у 2022 році. Ці особи чекають на відбудову, щоб повернутися до власного житла.

Обговорення дало можливість зібрати різні точки зору щодо процесу інтеграції у приймаючу громаду, доступу до соціальних послуг, працевлаштування та соціальної підтримки.

Дизайн і перебіг фокус-групового обговорення

Фокус-групове дослідження проводилося у форматі модерованих групових дискусій. З метою забезпечення більш активної участі всіх респонденток обговорення було організовано у форматі двох паралельних групових дискусій. Учасниць розподілили на дві групи, які працювали одночасно в окремих приміщеннях. Модерацію обговорень здійснювали дві фасилітаторки, які забезпечували дотримання структури дискусії, підтримували відкриту атмосферу спілкування та фіксували ключові висловлювання учасниць. Обговорення проводилося відповідно до розробленої програми, яка передбачала кілька тематичних блоків:

- досвід інтеграції та вразливості жінок ВПО;
- інформаційні та інституційні бар'єри;
- економічна інтеграція та працевлаштування;
- чинники особистої та соціальної стійкості;
- формування рекомендацій для органів місцевої та державної влади та медіа.

Робота у фокус-групах почалася із короткого знайомства, формулювання особистих очікувань та окреслення перспективи очікуваних результатів.

Фасилітаторкам довелося докласти значних зусиль для створення довірливої атмосфери для обговорення досвіду вимушеного переміщення та життя у приймаючій громаді, але вони спромоглися створити умови для відкритого та безпечного діалогу, заохочуючи учасниць і учасника висловлювати власні думки й ділитися особистим досвідом. Обговорення охоплювало питання адаптації після переїзду, доступу до соціальної підтримки, можливостей працевлаштування, інформаційних бар'єрів, а також ресурсів особистої та соціальної стійкості.

Учасниці I групи (11 осіб) активно включалися в обговорення, демонструючи готовність до взаємної підтримки та обміну досвідом щодо подолання труднощів у процесі інтеграції до громади.

Водночас у II групі під час обговорення проявилися певні ознаки напруженості у взаємодії між окремими учасницями. Окремі висловлювання учасниць, зокрема: *«Ми всі тут живемо поруч, але не завжди можемо домовитися. У кожної своя ситуація, і через це часто виникають непорозуміння»* (Галина Віталіївна, 70 р.) та *«Коли люди живуть у таких умовах довго і не знають, що буде далі, це дуже впливає на стосунки між нами»* (Ірина, 51 р.), свідчили про наявність взаємної недовіри, суперечностей і конфліктних ситуацій, що виникли у процесі спільного проживання та взаємодії у модульному містечку. Подекуди це ускладнювало групову дискусію та потребувало

додаткових зусиль з боку фасилітаторки для підтримання конструктивного діалогу.

Такі прояви міжособистісної напруги можуть бути пов'язані з тривалим перебуванням жінок у складних життєвих обставинах, стресом, пов'язаним із вимушеним переміщенням, обмеженістю ресурсів та необхідністю адаптації до нових умов життя. Одна з ключових причин конфлікту – перспектива повернення осіб з села Бузова у власні квартири після відбудови будинку й невизначеність подальшого проживання людей, які приїхали з ТОТ або зони воєнних дій. Як зазначила одна з учасниць: *«Ті, хто повернеться у свої квартири, принаймні знають, що у них є дім. А нам поки що ніхто не може сказати, що буде далі» (Тетяна, 51 рік).*

Попри зазначені труднощі фасилітаторкам вдалося забезпечити конструктивний перебіг обговорення, надати можливість висловитися всім учасницям і зафіксувати широкий спектр досвіду, проблем та очікувань жінок ВПО щодо підтримки й інтеграції у приймаючій громаді.

Виклики щодо проведення фокус-груп й прогрес у досягненні результатів

Проведення фокус-групового обговорення відбувалося в умовах складного соціально-психологічного контексту, пов'язаного з досвідом вимушеного переміщення учасниць та їхнім тривалим проживанням у тимчасових умовах модульного містечка.

Під час роботи II групи у процесі обговорення проявилися окремі ознаки напруженості у взаємодії між учасницями (мешканками с. Бузова і тими, що приїхали з ТОТ або зони воєнних дій). У висловлюваннях учасниць простежувалися елементи взаємної недовіри і посилення на попередній досвід конфліктних ситуацій, що виникали у процесі спільного проживання та взаємодії в межах тимчасового поселення. Такі обставини іноді ускладнювали перебіг дискусії та потребували додаткової уваги з боку фасилітаторки для підтримання конструктивної атмосфери обговорення.

Крім того, на початковому етапі дискусії частина учасниць цієї групи виявляла обережність у наданні персональної інформації. Деякі учасниці не бажали зазначати свої прізвища і неохоче відповідали на запитання щодо віку та професійної діяльності. Така стриманість може свідчити про підвищену чутливість до питань приватності і загальний рівень недовіри, що іноді формується у людей, які тривалий час перебувають у стані соціальної невизначеності та психологічної напруги.

Водночас завдяки досвіду фасилітаторок та дотриманню правил фокус-групового обговорення вдалося поступово сформулювати більш відкриту

атмосферу дискусії. Учасниці мали можливість висловити власні думки й поділитися досвідом, що дозволило отримати важливі якісні дані щодо умов життя, процесу адаптації та викликів, з якими стикаються жінки ВПО у приймаючій громаді.

Незважаючи на окремі виклики під час організації дискусії, фокус-групове обговорення дало можливість отримати змістовні та різнопланові свідчення щодо досвіду життя жінок ВПО у приймаючій громаді. У процесі дискусії учасниці поступово переходили від стриманих відповідей до більш відкритого обговорення власного досвіду, що дозволило глибше зрозуміти реальні умови їхньої адаптації після вимушеного переміщення.

Жінки активно ділилися особистими історіями перших місяців після переїзду, описували труднощі пошуку житла, працевлаштування, доступу до соціальної допомоги та необхідність заново вибудовувати соціальні зв'язки у новому середовищі. У багатьох висловлюваннях звучала тема тривалого психологічного напруження, пов'язаного з вимушеним переміщенням, водночас учасниці наголошували на важливості взаємної підтримки та солідарності між жінками, які опинилися в подібних життєвих обставинах.

Окремою темою, яка викликала жваве обговорення серед учасниць, стала проблема доступу до медичного обслуговування. Багато жінок наголошували на гострій потребі у доступних медичних послугах, Учасниці зазначали, що доступ до якісної медичної допомоги залишається одним із найбільш вразливих місць у їхньому повсякденному житті, що безпосередньо впливає на відчуття безпеки, стабільності та здатність планувати майбутнє.

Дискусія показала, що попри складні умови життя учасниці демонструють значний потенціал особистої стійкості та прагнення до активної участі у житті громади. Частина учасниць розповідала про власні спроби знайти роботу, навчатися новим навичкам, допомагати іншим переселенкам або долучатися до громадських ініціатив. Водночас у їхніх висловлюваннях чітко простежувалася потреба у більш системній підтримці з боку місцевої громади та державних інституцій, доступній інформації про можливості працевлаштування й розвитку, а також у більш уважному та збалансованому висвітленні теми жінок ВПО в медіа.

Особливо важливим результатом обговорення стало формулювання учасницями власних пропозицій щодо покращення умов інтеграції жінок ВПО. Учасниці наголошували на необхідності розвитку програм зайнятості, доступу до професійного навчання, посилення соціальної підтримки родин з дітьми, а також створення більш відкритої комунікації між переселенками та представниками місцевих громад.

Таким чином, фокус-групове обговорення дозволило не лише зібрати цінні якісні дані про повсякденний досвід жінок ВПО, але й окреслити ключові напрями подальшої аналітичної роботи. Отримані результати стали важливою основою для формування рекомендацій, спрямованих на вдосконалення політик підтримки, інтеграції та підвищення стійкості жінок ВПО у приймаючих громадах.

Результати фокус-групових обговорень щодо визначення чинників вразливості та стійкості жінок ВПО

Підготовка і проведення фокус-групового обговорення стали важливим етапом у дослідженні досвіду інтеграції жінок з числа внутрішньо переміщених осіб у приймаючій громаді. Дискусія дозволила зібрати цінні якісні свідчення про повсякденні виклики, з якими стикаються жінки після вимушеного переміщення, а також про ресурси та стратегії, які допомагають їм адаптуватися до нових умов життя.

Обговорення показало, що процес інтеграції жінок ВПО у приймаючій громаді є складним і багатовимірним. Учасниці відзначали труднощі, пов'язані з пошуком роботи, доступом до соціальних послуг, налагодженням соціальних зв'язків та адаптацією до нових умов проживання. Особливою темою, яка викликала значний відгук серед учасниць, стала проблема доступу до медичного обслуговування. Жінки наголошували на гострій потребі у доступних медичних послугах і регулярному медичному супроводі, що є особливо важливим з огляду на фізичні та психологічні наслідки пережитого досвіду війни і переміщення.

Також зазначалося щодо не завжди коректного ставлення мешканців громади до осіб ВПО, зокрема під час відключення світла унаслідок російських обстрілів. Місцеві жителі писали в чатах.

Цитата: *«Ми теж люди, не лише ВПО, у містечку працює генератор, а у нас немає світла і опалення»* (пані Тетяна, 51 р.).

Окремі некоректні прояви відзначалися учасницями фокус-групи у ситуаціях побутових комунікацій з місцевими жителями.

Цитата: *«Я працювала в місцевій піцерії, серед працівників виник якийсь спір, я щось незначне зауважила. На що почула: “Ви взагалі донецькі, мовчіть”. По-перше, я не з Донецька, а з Луганської області, по-друге, ми всі українці, навіщо такі штампі? Мене хотіли образити?»* (Раїса, 55 р.).

Цитата: *«Ми з чоловіком знімали будинок на Софіївській Борщагівці. Нас військові привезли з Донецької області, де ми майже три місяці сиділи в підвалах. Ставлення сусідів було доброзичливе, але іноді звучало: “О, переселенці город обробляють” або “Скільки морозива ці переселенці можуть з'їсти?”* (після

того, як побачили нас з кількома пачками морозива, які ми несли додому» (Лідія, 56 р.).

Під час дискусії також проявилися складності соціальної взаємодії між мешканками тимчасового поселення. У висловлюваннях окремих учасниць простежувалися ознаки напруженості та взаємної недовіри, що може бути наслідком тривалого перебування у стані стресу, обмеженості ресурсів та необхідності співіснування у спільному просторі. Водночас обговорення показало, що навіть у таких умовах жінки прагнуть знаходити спільні рішення, підтримувати одна одну та шукати можливості для покращення власного становища.

Разом із тим, фокус-групове обговорення засвідчило значний потенціал стійкості жінок ВПО. Учасниці демонстрували прагнення до активного життя, пошуку нових можливостей для професійної реалізації, взаємної підтримки й участі у житті громади. Багато з них висловлювали готовність долучатися до громадських ініціатив, навчальних програм та інших активностей, які сприяють інтеграції й розвитку.

Отримані під час фокус-групового обговорення результати дозволили окреслити ключові напрями подальшої аналітичної роботи і сформулювати основу для розроблення рекомендацій, спрямованих на покращення політик підтримки, інтеграції та підвищення стійкості жінок ВПО на рівні місцевих громад, державних інституцій і медійного середовища.

Цитата: *«Переселенці город “обробляють” або “Скільки морозива ці переселенці можуть з’їсти?” (після того, як побачили нас з кількома пачками морозива, які ми несли до дому» (Лідія, 56 р.).*

Під час фокус-групового обговорення учасниці відкрито ділилися власним досвідом життя після вимушеного переміщення, умовами проживання у модульному містечку та викликами, з якими вони стикаються у повсякденному житті. У висловлюваннях жінок поєднувалися переживання, пов’язані з втратою звичного середовища, та прагнення знайти нові ресурси для адаптації і підтримки одне одної.

Цитата: *«Після переїзду довелося починати життя фактично з нуля. Найважче – це постійне відчуття нестабільності. Ми живемо у дуже маленьких кімнатах, де складно створити навіть мінімальний особистий простір. Коли поруч багато людей і немає можливості побути наодинці, це дуже виснажує» – учасниця фокус-групи (Ірина, 30+ р.)*

Цитата: *«У модульному містечку є дах над головою, і за це ми вдячні. Але умови життя непрості: маленькі відсіки для проживання, висока вологість, спільна кухня без затишку. Для людей старшого віку, які мають проблеми зі здоров’ям, це інколи дуже складно» (Ольга, 74 р.)*

Значна частина учасниць обговорення — жінки старшого віку, серед яких багато пенсіонерок із хронічними захворюваннями. Тому під час дискусії особливо гостро прозвучала тема доступу до медичних послуг.

Цитата: *«Багато з нас – пенсіонерки. У кожної свої хронічні хвороби, потрібно регулярно звертатися до лікарів. Але отримати медичну допомогу не завжди просто, а деякі послуги дуже дорогі. Особливо гостро стоїть питання стоматології – для більшості з нас це практично недоступно через високу вартість»* (Олена, 74 р.).

Окрім матеріальних і медичних труднощів, учасниці говорили і про важливість людської підтримки та взаєморозуміння у складних життєвих обставинах.

Цитата: *«Коли ти втрачаєш дім і звичне життя, дуже важливо відчувати, що ти не сама. Нам потрібна підтримка – і медична, і психологічна, і просто людське ставлення. Тоді з'являється відчуття, що можна поступово налагодити життя»* (Ірина, 40 р.).

Разом із тим у висловлюваннях учасниць простежувалося прагнення до активності та пошуку нових можливостей.

Цитата: *«Нам би хотілося більше можливостей для роботи або навчання. Багато жінок готові працювати, навчатися новому, бути корисними для громади. Коли є можливість розвиватися і бути активною, тоді з'являється більше впевненості у майбутньому»* (Галина, 30+).

За спостереженнями фасилітаторок, попри складні умови проживання та тривалий стрес, пов'язаний із досвідом вимушеного переміщення, більшість учасниць демонстрували готовність відкрито говорити про свої проблеми та шукати шляхи їх вирішення. Поступово учасниці переходили від стриманості до більш відкритого діалогу, що дозволило глибше розкрити реальні потреби та виклики, з якими стикаються жінки ВПО у приймаючій громаді.

Цитата: *«Нас підтримує взаємодія одне з одним. Ми зараз, як родина. Іноді сваримося на кухні, але це не серйозно. Коли починаються обстріли, допомагаємо одна одній вийти в безпечне місце. Сусідок з інвалідністю виводимо і виносимо теж»* (Ганна, 56 р.).

Цитата: *«Ми вдячні громаді за паливо для генератора. Ми не мерзли, коли вимикали світло після обстрілів. Але нам не вистачає комунікації з місцевою владою, мешканцями. Ми живемо, як окрема спільнота»* (Лариса, 76 р.).

Такі свідчення учасниць є важливими для розуміння повсякденних умов життя жінок ВПО та формують цінну основу для подальшого аналізу і підготовки рекомендацій щодо покращення політик підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Почуті під час фокус-групового обговорення свідчення учасниць демонструють, що повсякденний досвід жінок ВПО

формується під впливом низки взаємопов'язаних факторів – умов проживання, стану здоров'я, доступу до медичних і соціальних послуг, можливостей працевлаштування та рівня соціальної підтримки у приймаючій громаді, (не)визначеності ситуації з отриманням житла. Озвучені учасницями проблеми, зокрема складні побутові умови проживання у модульному містечку, обмежений доступ до медичних послуг та висока вартість стоматологічної допомоги, свідчать про необхідність комплексного підходу до підтримки жінок ВПО.

Разом із тим, обговорення показало, що попри складні життєві обставини, учасниці демонструють прагнення до активної адаптації, взаємної підтримки та пошуку можливостей для покращення власного становища. Ці спостереження стали важливою аналітичною основою для формування висновків і рекомендацій, спрямованих на покращення політик підтримки та інтеграції жінок ВПО у приймаючих громадах. Учасниці сформулювали низку пропозицій щодо покращення умов інтеграції жінок ВПО у приймаючих громадах.

Зокрема, учасниці наголошували на необхідності:

- покращення доступу до медичних послуг, зокрема регулярних консультацій лікарів та психологічної підтримки для жінок ВПО;
- забезпечення транспортування до місць медичних консультацій осіб з інвалідністю і старшого віку;
- розширення можливостей працевлаштування та програм професійного навчання для жінок, які були змушені змінити місце проживання;
- розробки програм віддаленого працевлаштування (вдома) осіб старшого віку та осіб з інвалідністю;
- посилення інформаційної підтримки щодо доступних соціальних послуг, програм допомоги та можливостей розвитку;
- розвитку програм соціальної і культурної інтеграції та взаємодії між внутрішньо переміщеними особами й мешканцями приймаючих громад;
- надання юридичних послуг і супроводу щодо отримання житла; зробити питання отримання житла для осіб, які його втратили, або житло яких знаходиться на ТОТ, прозорим;
- більш збалансованого та відповідального висвітлення теми внутрішнього переміщення у медіа.

Висновки

Результати фокус-групового дослідження дозволяють ідентифікувати ключові виміри досвіду інтеграції жінок ВПО у приймаючих громадах, а також визначити структурні чинники їхньої вразливості та стійкості у повсякденному житті.

Домінуючим виміром вразливості є **житлова нестабільність та умови проживання**, які учасниці системно описують як обмежені, тимчасові і такі, що не забезпечують базового рівня комфорту й приватності. Проживання у модульному містечку, висока щільність населення, відсутність особистого простору та незрозумілі перспективи щодо окремого житла формують тривалий стан невизначеності, що впливає на всі інші аспекти життя – від психологічного стану до соціальних відносин.

Другим за значущістю чинником є **стан фізичного та психологічного здоров'я**, який у фокус-групах постає системною проблемою. Значна частина учасниць – жінки старшого віку з хронічними захворюваннями, для яких доступ до медичних послуг, зокрема спеціалізованих (стоматологія, регулярне лікування), є обмеженим або фінансово недоступним. Це формує додатковий рівень вразливості, що безпосередньо впливає на відчуття безпеки і здатність планувати майбутнє.

Третім важливим виміром є **соціальна дистанція та напруженість у взаємодії**, яка проявляється як у відносинах із місцевими мешканцями, так і всередині спільноти ВПО. Окремі випадки некоректного ставлення, стереотипізації та побутових конфліктів свідчать про наявність соціальних бар'єрів, що ускладнюють інтеграцію. Водночас внутрішня напруженість між самими переселенками часто пов'язана з конкуренцією за обмежені ресурси та різними життєвими перспективами.

До групи чинників середньої інтенсивності належать:

- **обмежені можливості працевлаштування та економічної самореалізації**, які поєднуються з наявністю освітнього потенціалу, що залишається недовикористаним;
- **недостатня комунікація з місцевою владою та відчуття ізольованості**, що формує сприйняття життя ВПО як окремої, відокремленої спільноти;
- **інформаційні бар'єри**, пов'язані з недостатнім доступом до зрозумілої та системної інформації про можливості підтримки.
- Менш вираженими, але концептуально важливими є:
 - складнощі у побудові довгострокових життєвих стратегій через невизначеність майбутнього;
 - фрагментарний характер взаємодії з інституціями;
 - обмежений доступ до освітніх і навчальних можливостей.

Водночас фокус-групове дослідження чітко виявило **ключові ресурси стійкості жінок ВПО**.

Найбільш вагомим чинником є **соціальна підтримка найближчого оточення та взаємодія всередині спільноти**. Учасниці неодноразово

підкреслювали значення взаємодопомоги, солідарності та неформальних зв'язків як основного механізму адаптації до нових умов.

Другим важливим ресурсом є **індивідуальна активність та прагнення до самореалізації**. Жінки демонструють готовність працювати, навчатися, долучатися до громадських ініціатив і шукати нові можливості, що свідчить про високий рівень внутрішньої мотивації й адаптивності.

Третім компонентом стійкості є **психологічні ресурси – віра, надія, відчуття відповідальності за себе і близьких**, які допомагають витримувати тривалу невизначеність та складні життєві обставини.

Водночас принципово важливим є те, що **інституційні та громадські механізми підтримки відіграють значно меншу роль у забезпеченні стійкості**, ніж приватні ресурси. Це свідчить про недостатню інтегрованість жінок ВПО у соціальне життя приймаючих громад і обмежену ефективність існуючих механізмів підтримки.

Таким чином, результати фокус-групового дослідження підтверджують, що структура вразливості та стійкості жінок ВПО має комплексний характер, де базові (житлові), медичні й соціальні фактори формують основу повсякденного досвіду, тоді як індивідуальні ресурси компенсують недостатність системної підтримки.

Отримані результати вказують на необхідність переходу від фрагментарних заходів допомоги до **цілісної політики інтеграції**, яка поєднує забезпечення базових потреб, розвиток соціальних зв'язків, покращення доступу до медичних та інформаційних ресурсів і створення умов для активної участі жінок ВПО у житті приймаючих громад.

РОЗДІЛ 3

ВРАЗЛИВІСТЬ І СТІЙКІСТЬ ЖІНОК ВПО: АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ АНОНІМНОГО ОНЛАЙН- АНКЕТУВАННЯ ЩОДО ДОСВІДУ ІНТЕГРАЦІЇ У ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАДАХ

Соціально-демографічний профіль жінок ВПО-респонденток анкетування

Учасницями анонімного онлайн-анкетування стали 139 жінок з числа внутрішньо переміщених осіб, які проживають в різних регіонах України після вимушеного переміщення внаслідок повномасштабної війни.

Респондентки представляли різні вікові категорії (від 18 до 56+ років) та мають різний досвід професійної діяльності після переміщення: вікова група 18 – 25 – 3 (2,2%); вікова група 26 – 35 – 13 (9,5%); вікова група 36 – 45 – 35 (25,5%); вікова група 46 – 55 – 41 (29,9%), вікова група 56+ – 45 (32,8%) (схема 3.1).

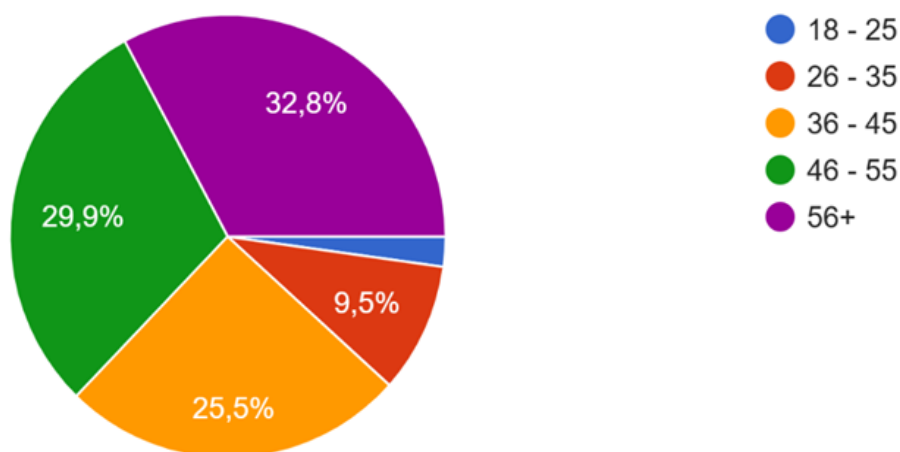

Схема 3.1. Вікові категорії учасниць опитування

Респондентки є представницями всіх тимчасово окупованих регіонів України: Донецька обл. – 109, Луганська обл. – 5, Запорізька обл. – 2, Херсонська обл. – 6, Крим – 3. Серед респонденток є представниці інших областей України, які через загрозу окупації, масованих обстрілів і руйнування інфраструктури були вимушені виїхати в більш безпечні регіони: Одеська обл. – 2, Миколаївська обл. – 2, Харківська обл. – 2, Дніпропетровська обл. – 4, Київська обл. – 4. Більша частина респонденток має на утриманні дітей або літніх родичів (61,2%).

Більшість опитаних респонденток (61,6%) стали переміщеними особами понад 3 роки, 31,9 % перебувають в приймаючій громаді від 1 до 3 років, частка

респонденток, які переїхали протягом 6 – 12 місяців, складає 2,9 %, до 6 місяців – 3,6% (схема 3.2).

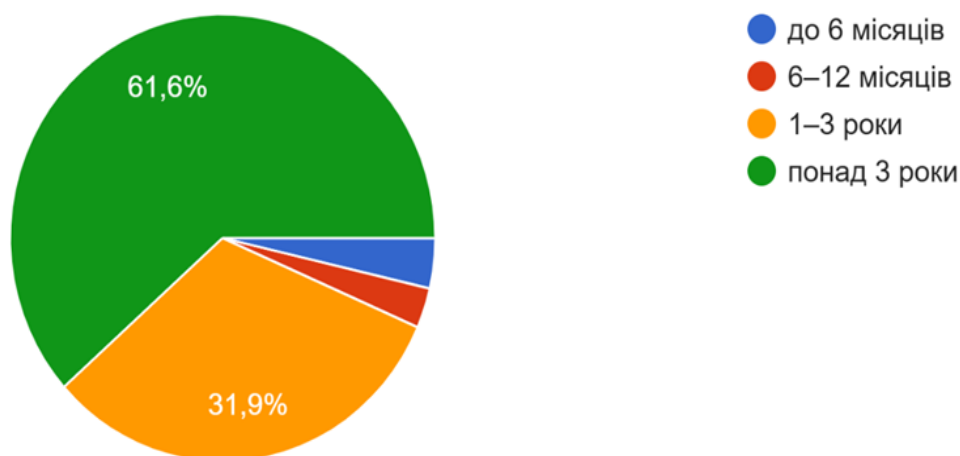

Схема 3.2. Час перебування жінок ВПО у приймаючих громадах

Працюють офіційно 106 (76,3%) жінок ВПО, з них 64 респондентки – ті, хто перебувають в приймаючій громаді понад 3 роки, 25 респонденток – перебувають від 1 до 3 років (схема 3.3).

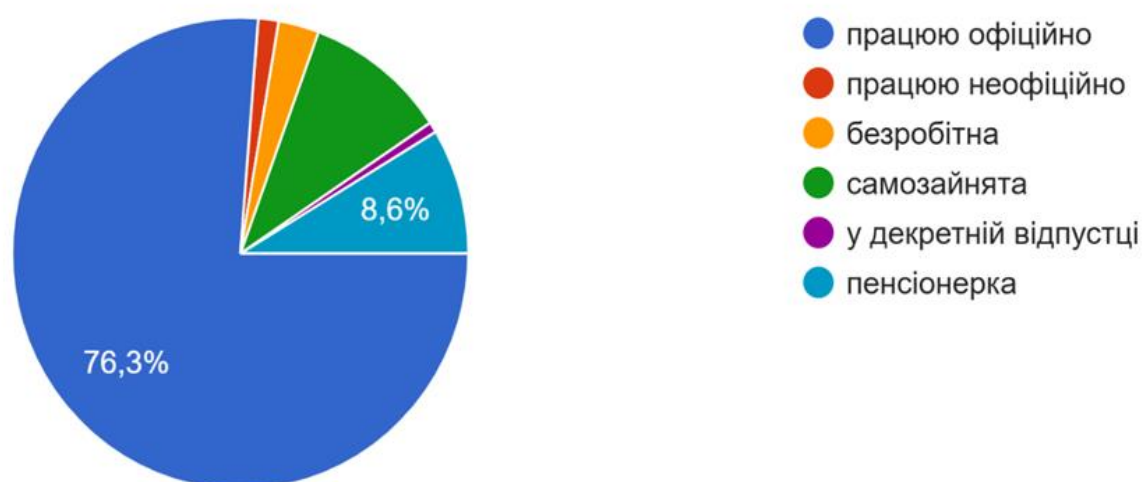

Схема 3.3. Статус зайнятості жінок ВПО

Інтеграція жінок ВПО у приймаючі громади: бар'єри адаптації та чинники включення

Отримані результати свідчать, що процес інтеграції жінок ВПО у приймаючі громади є складним і багатовимірним: 35% респонденток оцінюють його як задовільний, 30% – як добрий. 14,3% жінок ВПО зазначили, що повністю інтегрувалися в нову громаду. 10% респонденток, які є безробітними або

перебувають на пенсії, констатували, що інтегровані в приймаючу громаду частково (схема 3.4).

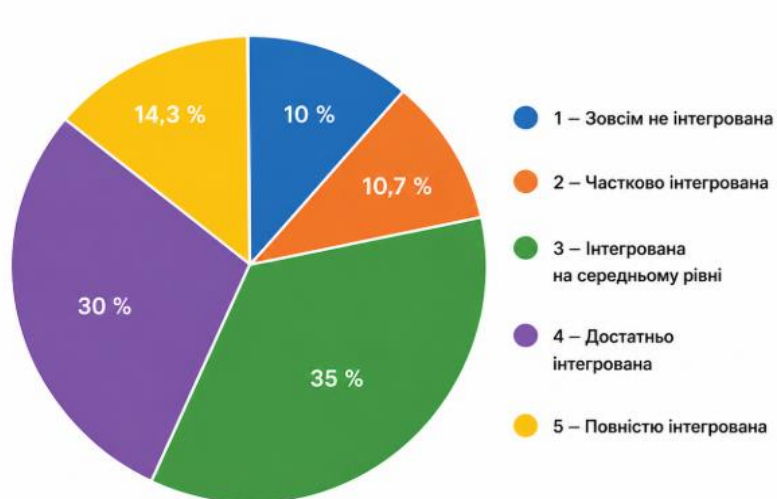

Схема 3.4. Рівень інтеграції жінок ВПО у приймаючі громади

Опитування дозволило визначити низку труднощів, що впливають на адаптацію жінок ВПО до нових умов проживання. Серед основних: недоступність житла – 74,5%, психологічний стан – 58,4%, отримання низьких соціальних виплат – 33,6%, недовіра місцевих мешканців – 17,5%, труднощі з працевлаштуванням – 14,6%, складний доступ до медицини – 13,9% (схема 3.5). Серед труднощів також зазначено такі: відчуття нестабільності, обмеженість доходів, скорочення соціальних виплат, необхідність надмірно працювати, недружнє або формальне ставлення держорганів, недостатня інформованість про права та можливості, що є критичним для людей з інвалідністю, а також сімей, які мають на утриманні дітей або людей з обмеженими можливостями.

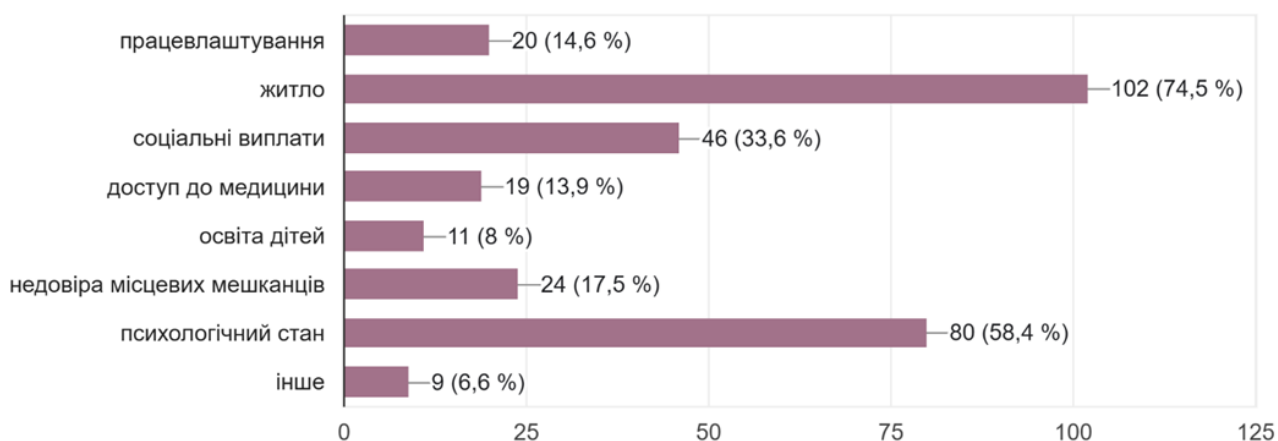

Схема 3.5. Труднощі адаптації в приймаючих громадах, з якими стикаються жінки ВПО

Попри певні труднощі з інтеграцією в приймаючі громади 49,3% респонденток відзначили залученість до суспільних заходів. Ключовими факторами, які зумовлюють обмежену участь 50,7% жінок ВПО у житті громади, є:

- відсутність інформації / комунікації про заходи (*«не пропонували», «не запрошували», «зазвичай дізнаюся пост-фактум»*);
- брак часу і високий рівень зайнятості на роботі (*«робота віднімає багато», «працюю 12 годин», «завантажена на роботі», «доглядаю за хворим сином»*);
- відсутність мотивації або інтересу (*«не бачу сенсу», «не вважаю за потрібне», «апатія»*);
- соціальна ізоляція (*«сприймають як чужинців», «нещодавно в громаді»*);
- недовіра (*«не вірю, що мій голос має значення», «неефективність заходів», «невідповідність потребам ВПО»*).

Дані анкетування свідчать, що 46 % респонденток іноді відчують упереджене ставлення до себе, 33,6% – рідко, 13,1% ніколи, а 7,3% – часто (схема 3.6).

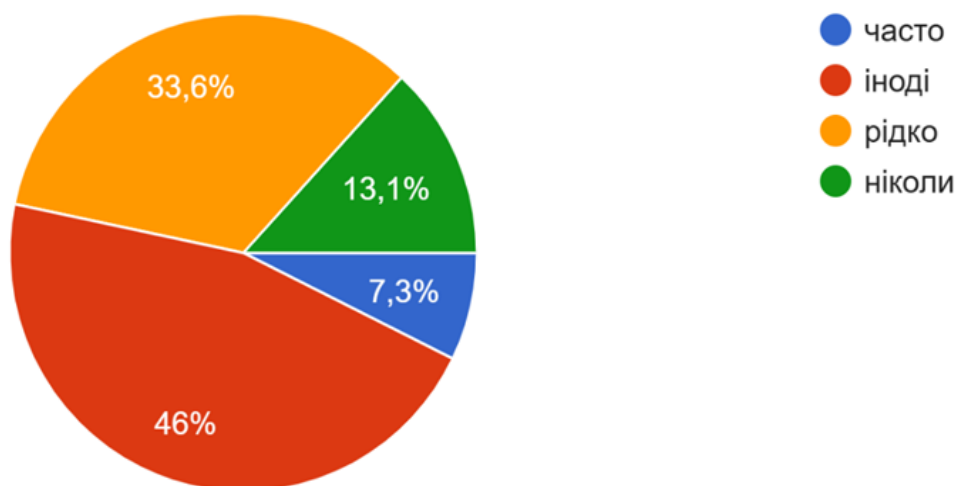

Схема 3.6. Відчуття упередженого ставлення респонденток до себе як ВПО, за результатами анкетування

Асоціативний аналіз показав, що більшість респонденток сприймають статус ВПО передусім як маркер вразливості (90%), тоді як лише 10% пов'язують його з потенціалом стійкості (зокрема через асоціації *адаптація, інтеграція, стійкість, надія*). Серед найбільш частотних асоціацій на номінацію *ВПО* такі:

1. Житло / без житла / бездомність – 80 одиниць.
2. Втрата (втрата дому, майна, стабільності, коріння) – 49 одиниць.
3. Страх / тривога / невизначеність – 56 одиниць.
4. Самотність / непотрібність / відчуження – 45 одиниць.

- Хмара слів-асоціацій на номінацію ВПО представлена на рисунку 3.1.

Інформаційні бар'єри адаптації жінок ВПО

37

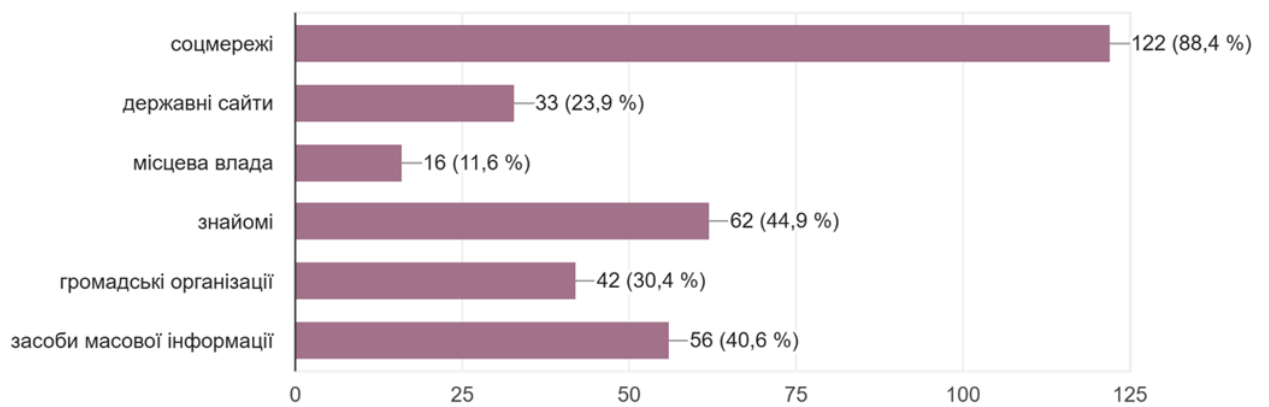

Схема 3.8. Канали доступу до інформації жінок ВПО

Доступу до інформації щодо соціальних програм респондентки надали оцінку відмінно – 5,7%, дуже добре – 15,7%, добре – 51,4%, задовільно – 12,9%, незадовільно – 14,3% (схема 3.9).

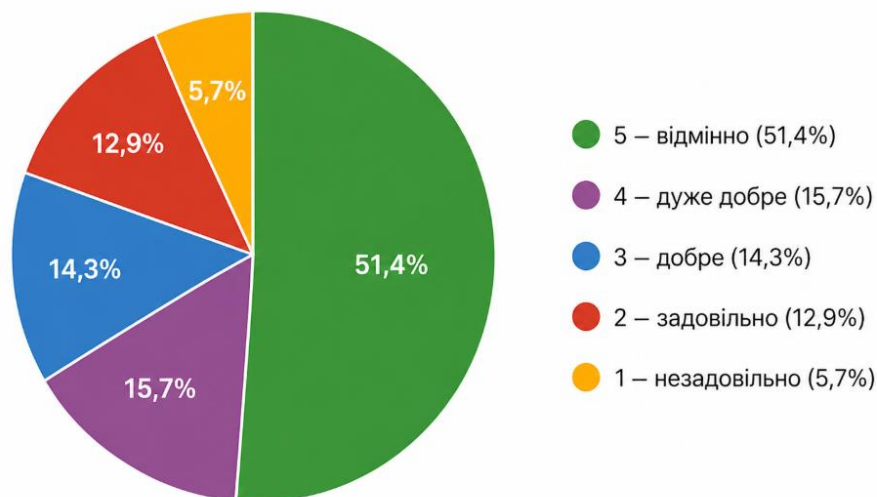
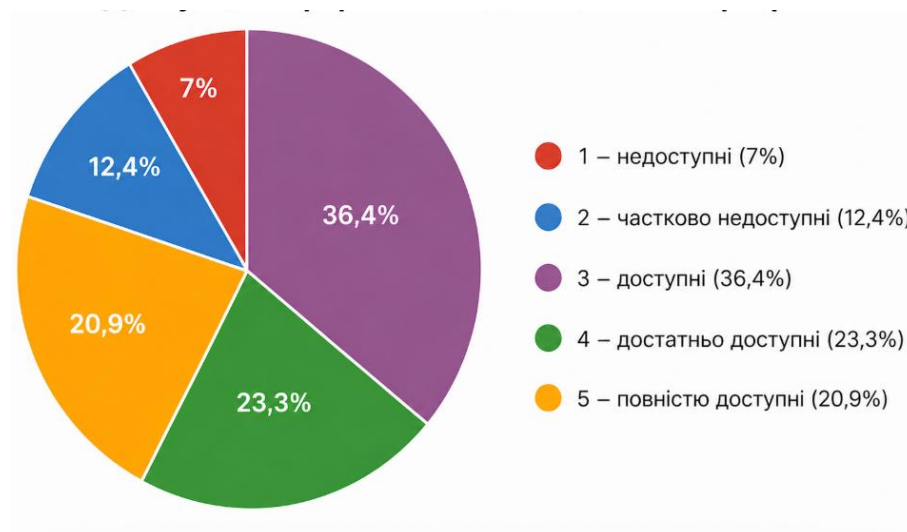

Схема 3.9. Доступ до інформації жінок ВПО щодо соціальних програм

У цілому взаємодія з соціальними службами оцінюється респондентками позитивно. Лише 7% зазначили, що послуги соціальних служб зовсім недоступні. 12,4% респонденток оцінили їх як частково недоступні; 36,4% – доступні, 23,3% – достатньо доступні, 20,9% – повністю доступні (схема 3.10).

***Схема 3.10.** Доступність до послуг соціальних служб, за оцінками жінок ВПО*

Доступ до інформації щодо працевлаштування респондентки оцінили як відмінний – 16,4%, дуже добрий – 20,1%, добрий – 35,8%, задовільний – 14,3%, незадовільний – 13,4% (схема 3.11).

***Схема 3.11.** Доступ до інформації жінок ВПО щодо працевлаштування*

Проте тільки 33% респонденток зазначили, що взагалі не стикалися з труднощами при зверненні до центру зайнятості. 17,4% мали невеликі труднощі, 30,3 % оцінюють доступ як добрий, а 6,4% – задовільний. 12, 8% вважають, що послуга недоступна (схема 3.12).

Схема 3.12. *Наявність перешкод при зверненні жінок ВПО до центрів зайнятості*

Анкетування показало, що 4,3% респонденток вважає медичні послуги для ВПО зовсім недоступними, 9,4% частково недоступними (7 з 13 респонденток перебувають в м. Київ або Київській області). Проте 33,3% оцінили медичні послуги як доступні, 22,5% – достатньо доступні, 30,4% – повністю доступні. Ці показники не корелюють з віком, статусом зайнятості або часом перебування респонденток в приймаючій громаді (схема 3.13).

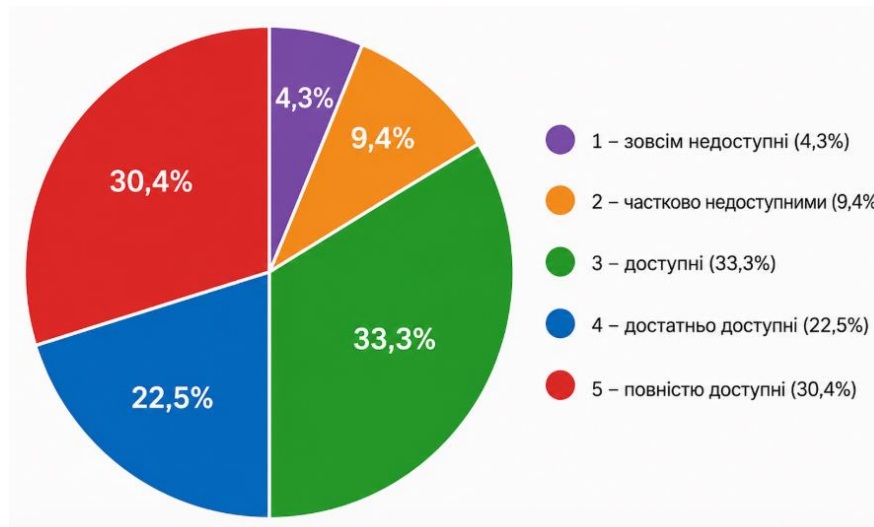

Схема 3.13. *Доступність медичних послуг для жінок ВПО, за результатами анкетування*

Певні комунікативні проблеми в комунікації з місцевими органами влади зазначили 13,4 % респонденток (6 з 18 з них знаходяться в приймаючій громаді м. Київ), недоступність послуги звернення до органів місцевої влади визнали

3,7% респонденток. Більшість жінок ВПО-учасниць анкетування вважають цю послугу доступною (44,8%) або частково доступною (26,4%) (схема 3.14)

Схема 3.14. Доступність послуги звернення до органів місцевої влади, за результатами анкетування жінок ВПО

Незважаючи, в цілому, на позитивну оцінку доступності соціальних послуг для ВПО 58,3% респонденток вважають, що їхні голоси не враховують у прийнятті рішень в приймаючій громаді, 30,3% – вважають, що частково враховують, і лише 11,4% – що враховують (схема 3.15).

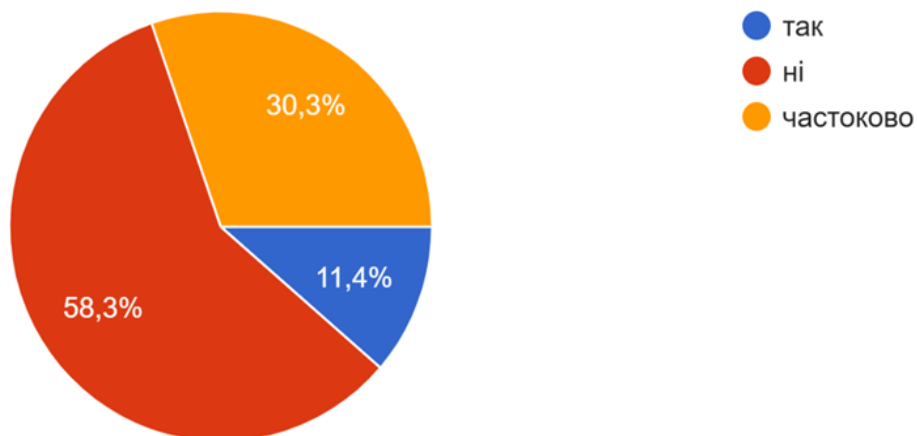

Схема 3.15. Врахування голосів ВПО при прийнятті рішень у приймаючій громаді, за результатами анкетування

Рушійні сили адаптації жінок ВПО до викликів сьогодення

Серед основних чинників, які сприяють адаптації жінок ВПО, респондентками зазначено такі: родина – 83,5%, робота – 61,9%, власна ініціативність – 55,4%, що свідчить про високу роль внутрішнього ресурсу для формування стійкості. Такий чинник як підтримка громади зазначили тільки 2,9% респонденток (схема 3.16).

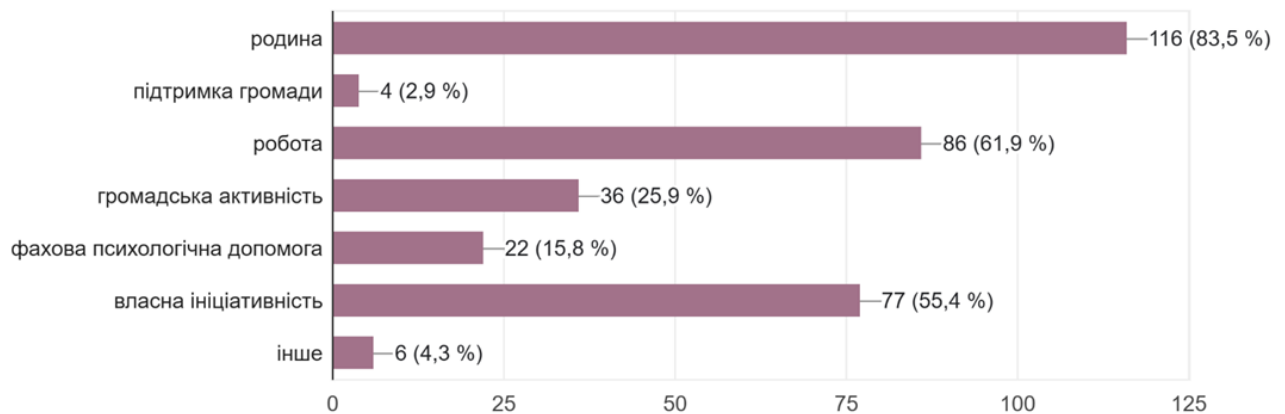

Схема 3.16. Чинники адаптації жінок ВПО до викликів сьогодення

Серед інших факторів, які сприяють адаптації й забезпечують особисту стійкість, респондентки відзначили такі:

- соціальні зв’язки (родина, підтримка близьких, друзів, колег) ;
- віра в Бога;
- надія і віра в майбутнє
- внутрішня сила (самоопора);
- робота і фінансова стабільність;
- соціальна активність і допомога іншим;
- безпека і житло;
- віра в перемогу (схема 3.17).

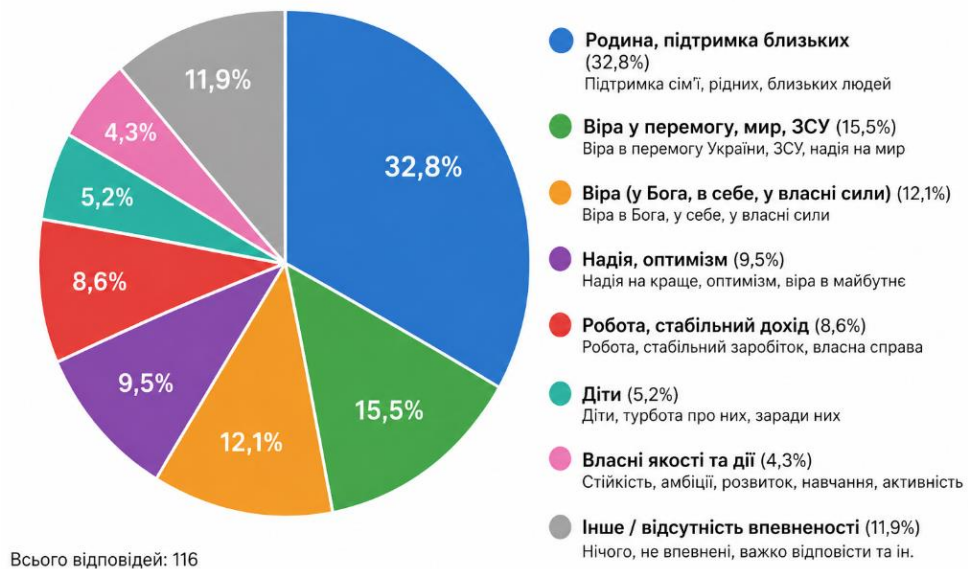

Схема 3.17. Чинники стійкості жінок ВПО

37,8% респонденток відчують свою внутрішню стійкість, 36,3% відчують достатню стійкість, а 7,4% абсолютну стійкість (схема 3.18).

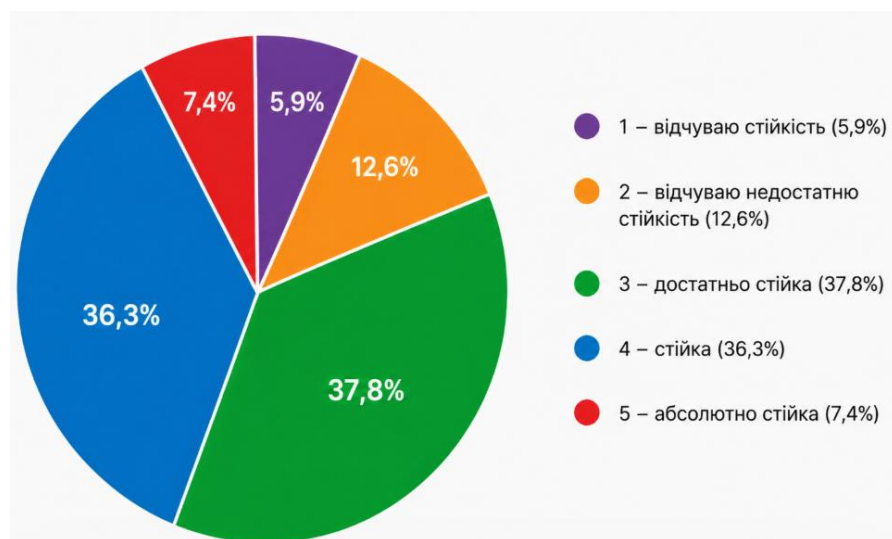

Схема 3.18. Відчуття жінками ВПО особистої стійкості

Результати анкетування довели, що стійкість розуміється жінками ВПО не як відсутність вразливості або здатність «витримувати» певні випробування, а й як відчуття опори, контролю, сенсу та можливості діяти навіть у складних обставинах. Ці дані співпали з результатами фокус-групових обговорень, в яких жінки ВПО визначали особисту стійкість як:

- внутрішній спокій попри невизначеність;
- впевненість у власних силах;
- здатність адаптуватися до змін;

- здатність відновлюватися попри втрати, будувати нові зв'язки, приймати рішення;
- відчуття підтримки з боку близьких чи спільноти;
- розуміння, що труднощі тимчасові і їх можна подолати;
- збереження гідності та суб'єктності.

За результатами цього дослідження визначення стійкості може бути доповнено таким положенням: це не лише ресурс, а й переживане відчуття власної спроможності діяти, відновлюватися та зберігати суб'єктність в умовах кризи.

Висновки

Аналіз отриманих під час анкетування даних дозволяє ідентифікувати ключові **чинники вразливості** та оцінити їхню відносну вагу в структурі потреб респонденток – жінок ВПО.

Домінуючим чинником є **житлова незабезпеченість** (74,5%), що свідчить про системний характер проблеми доступу до стабільного житла. Висока частка цього показника дозволяє розглядати житло як базову детермінанту вразливості, яка опосередковано впливає на відчуття безпеки та інші сфери життєдіяльності.

Другим за значущістю чинником виступає **психологічний стан** (58,4%). Такий рівень поширеності вказує на суттєве психоемоційне навантаження серед опитаних, що може бути зумовлене тривалим стресом, невизначеністю та соціальною дезадаптацією. Про це свідчать і дані проведеного асоціативного аналізу – 90% респонденток переважно сприймають статус ВПО як вразливий. Це підкреслює необхідність інтеграції психосоціальної підтримки в систему допомоги.

Третім суттєвим чинником вразливості є **відсутність голосу у процесах прийняття рішень**, оскільки обмежує можливості інтеграції, самозахисту інтересів і довгострокової стабільності ВПО в громаді. 58,3% респонденток вважають, що їхні голоси не враховують у прийнятті рішень в приймаючій громаді.

До групи чинників середньої інтенсивності належать:

- **обмежений доступ до соціальних виплат** (33,6%), що відображає економічну нестабільність та недосконалість механізмів соціального захисту;
- **недовіра з боку місцевого населення** (17,5%), яка свідчить про наявність соціальних бар'єрів та труднощів інтеграції в приймаючі громади.

Менш поширеними, але концептуально важливими є такі чинники, як:

- **труднощі з працевлаштуванням** (14,6%), що обмежують економічну самостійність;

– **обмежений доступ до медичних послуг** (13,9%), який може погіршувати загальний рівень добробуту;

– **перешкоди в отриманні освіти дітьми** (8%), що мають довгострокові наслідки для людського капіталу, особливо в період післявоєнного відновлення.

Отже, можемо стверджувати, що структура вразливості має **багатовимірний характер**, де провідну роль відіграють базові (житлові) та психосоціальні фактори, тоді як економічні та інституційні аспекти формують вторинний рівень впливу. Отримані результати вказують на необхідність комплексного підходу до подолання вразливості, який поєднує забезпечення базових потреб із заходами соціальної інтеграції та психологічної підтримки.

До ключових чинників стійкості жінок ВПО, а також складових, які забезпечують адаптацію та подолання кризових умов, за результатами проведеного анкетування відносимо:

– **соціальну підтримку найближчого оточення**. Переважна більшість респонденток (83,5%) відзначає сім'ю як основний ресурс стійкості, а 32,8% визначають підтримку рідних і близьких як головний мотиваційний чинник. Це свідчить про те, що неформальні горизонтальні зв'язки залишаються базовим механізмом підтримки, психологічної стабілізації та відновлення;

– **економічні та діяльнісні ресурси**. Зокрема, 61,9% респонденток вказують на роботу як важливий фактор стійкості, а 55,4% – на власну ініціативність. Це демонструє високий рівень орієнтації на самозабезпечення та активну життєву позицію. Водночас лише 8,6% розглядають роботу як основне джерело мотивації, що може свідчити про її значення як засобу виживання, а не самореалізації;

– **внутрішні психологічні ресурси**, зокрема віра та надія. Сукупно 27,6% респонденток вказують на віру (у перемогу, власні сили або релігійну віру) як джерело підтримки, а 9,5% – на надію та оптимізм. Ці показники підкреслюють значення внутрішніх установок як чинників довготривалої психологічної стійкості.

Додатковими, проте менш поширеними, ресурсами є **громадська активність** (25,9%) та **наявність дітей як мотиваційного чинника** (5,2%). Водночас варто відзначити низьку роль **підтримки з боку громади** (2,9%), що вказує на недостатній рівень соціальної інтеграції ВПО у приймаючих громадах.

Використання **фахової психологічної допомоги жінками ВПО** як ресурсу для забезпечення внутрішньої стійкості не є поширеним: лише 15,8% респонденток вказали це як ресурс. Це може свідчити як про обмежений доступ до відповідних послуг, так і про наявність бар'єрів (інформаційних, культурних або інституційних) щодо їх використання.

Крім того, 11,9% опитаних зазначили відсутність чітко визначених джерел підтримки або невпевненість у відповіді, що ідентифікує окрему групу підвищеного ризику соціально-психологічної вразливості.

Таким чином, можна констатувати, що стійкість жінок ВПО формується переважно за рахунок **приватних (сімейних) та індивідуальних ресурсів**, тоді як **інституційні та громадські механізми підтримки** залишаються на сьогодні недостатньо задіяними. Це зумовлює необхідність посилення ролі місцевих громад, розширення доступу до психосоціальних послуг і створення умов для більш активного включення ВПО у процеси соціального життя, що сприятиме підвищенню їх довгострокової стійкості.

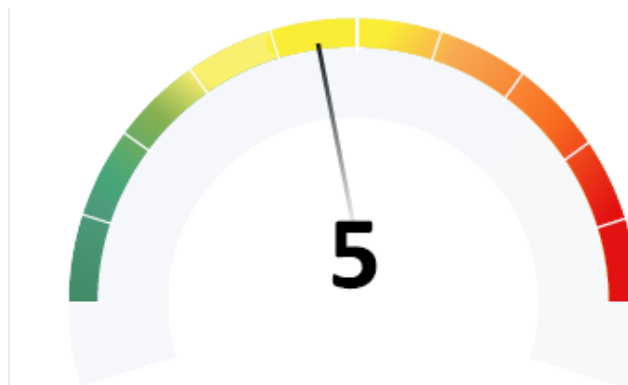
РОЗДІЛ 4

ВИДИМІСТЬ І МАРГІНАЛІЗАЦІЯ: КОМУНІКАТИВНІ ВИМІРИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЖІНОК ВПО В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА 2022 – БЕРЕЗЕНЬ 2026 рр. (за результатами Big Data аналізу)

Характеристика медіа, що висвітлювали проблематику жінок ВПО (лютий 2022 р. – березень 2026 р.)

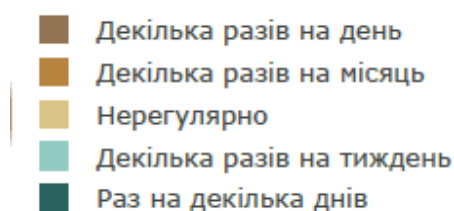
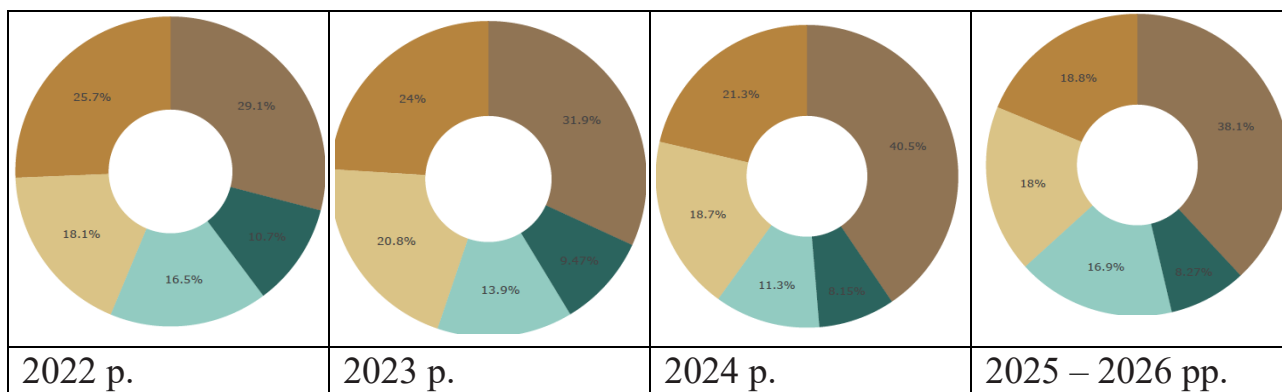
Дослідження здійснено на матеріалі українських медіа 2022 – 2026 рр. – періоду повномасштабної військової агресії рф проти України, за запитом *жінок ВПО* (досліджено 331 тис. 253 джерела), *жінок внутрішньо переміщен особ* (245 тис. 30 джерел), *жінок переселенк* (досліджено 185 тис. 32 джерела); російських медіа *украинск женщины беженк* (досліджено 118 тис.95 джерел). Загальна кількість українських джерел – 761 313, російських – 185 тис.032 одиниці.

У період повномасштабного вторгнення рф в Україну тема жінок ВПО не втрачала актуальності в українських медіа з 2022 року. Рівень інтенсивності комунікацій залишався незмінним протягом цього часу і дорівнював 5 балам, що є свідченням актуальності теми жінок ВПО й наявності певних резонансних подій, де були задіяні внутрішньо переміщені жінки. Органічний характер поширення інформації свідчить, що вона представляє інтерес для українських цільових аудиторій (скриншот 4.1).

Скриншот 4.1. Рівень інтенсивності медіакомунікацій за запитом *жінок ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ*, лютий 2022 р. – березень 2026 р.

Повідомлення щодо жінок ВПО транслиювалися українськими медіа регулярно – кілька разів на день, тиждень місяць. У 2022 р. регулярність оновлення контенту складала 81,9%, у 2023 р. – 79,2%, у 2024 р. – 81,3%, у 2025 р. – березень, 2026 рр. – 82% (скриншот 4.2).

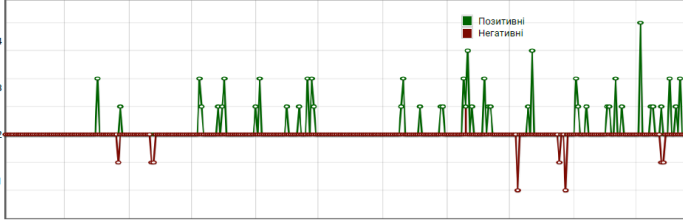
Скриншот 4.2. Регулярність оновлення медіаконтенту за запитами жінок ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ, лютий 2022р. – березень 2026 р.

Повідомлення щодо жінок ВПО протягом всього досліджуваного періоду мали переважно позитивну або нейтральну конотацію. Показовим є провідна роль приватних медіа й медіа громадського сектору у формуванні інформаційної політики щодо жінок ВПО, частка державних медіа у цьому процесі не перевищувала 17 % (2023 р.). Цей показник підтверджений і переліком топ 20 медіа, які зверталися до питання жінок ВПО. Перші місця за весь період дослідження посідають ресурси громадського сектору – «Громадський простір» і «Ресурсний центр ГУРТ», на другому місці сукупно регіональні медіа – «Чарівне.інфо», «Кременчуцька газета», «Кременчуцький Телеграф», «Новини Полтавщини», «Район.in.ua», «Львівський пресклуб», «Коментарі Харків», «Трибун Луганська», «Чернівецький Промінь», «Наше місто Дніпро», «Бахмут in.ua», «Патріот Донбасу», «Северодонецьк онлайн», «МИГ Запоріжжя». З державних медіа в Топ-20 входять «Суспільне Новини», «Укрінформ». Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (перейменоване у 2024 р. на [Міністерство національної єдності України](#)) лише у 2024 р. увійшло в топ комунікаторів з питань жінок ВПО (таблиці 4.1 – 4.4).

Отже, роль державних інституцій і медіа у комунікаціях щодо жінок ВПО не є провідною, відповідно суспільний діалог і підтримку забезпечують переважно недержавні суб'єкти.

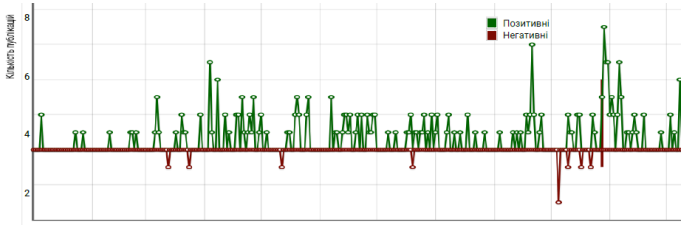
Таблиця 4.1

**Характеристика медіа, що друкували повідомлення
за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ у 2022 р.**

Приватні – 64 % Громадський сектор – 24 % Державні – 12 % <i>Розподіл медіа, що друкували повідомлення за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ за формами власності</i> повідомлень позитивної конотації – 46%, повідомлень негативної конотації – 4%, повідомлень нейтральної конотації – 50% <i>Сентимент-аналіз медіаповідомлень за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ</i>	Громадський простір Ресурсний центр ГУРТ UA: Суспільне Новини Ukr.Media Youtube Избирком.org.ua Obozrevatel ТСН.ua ЧаРівне.інфо Резонанс.info Патріоти України Телеканал Україна Інформатор Район.in.ua Кременчуцька газета Новый формат Кременчуцький Телеграф Вчасно UA Zaxid.net Новини Полтавщини <i>Топ-20 медіа, що друкували повідомлення за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ</i>
---	--

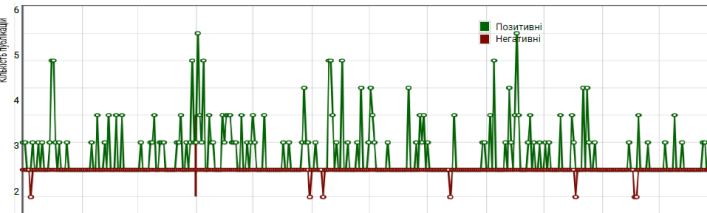
Таблиця 4.2

**Характеристика медіа, що друкували повідомлення
за темою жінки ВПО у 2023 р.**

Приватні – 67 % Громадський сектор – 16 % Державні – 17 % <i>Розподіл медіа, що друкували повідомлення за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ за формами власності</i> повідомлень позитивної конотації – 50%, повідомлень негативної конотації – 3%, повідомлень нейтральної конотації – 47% <i>Сентимент-аналіз медіаповідомлень за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ</i>	Ресурсний центр ГУРТ Громадський простір Львівський пресклуб DailyLviv.com Youtube Autoua.net - форум 24 канал Telegram Коментарі Харків Суспільне Новини Східний варіант Район.in.ua 5 канал 20 хвилин Цензор.Нет Укрінформ Трибун Луганська НОВИНИ Ю Фокус Національна Асамблея л <i>Топ-20 медіа, що друкували повідомлення за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ</i>
---	--

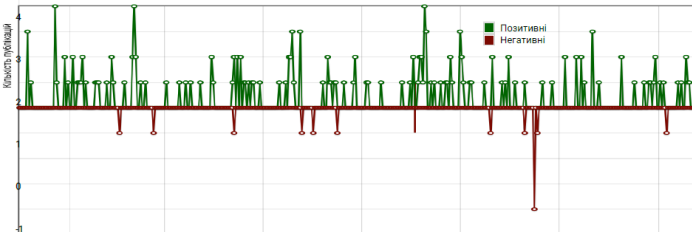
Таблиця 4.3

**Характеристика медіа, що друкували повідомлення
за темою жінки ВПО у 2024 р.**

Приватні – 67 % Громадський сектор – 23 % Державні – 10 % <i>Розподіл медіа, що друкували повідомлення за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ за формами власності</i> повідомлень позитивної конотації – 44 %, повідомлень негативної конотації – 2 %, повідомлень нейтральної конотації – 44% <i>Сентимент-аналіз медіаповідомлень за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ</i>	Ресурсний центр ГУРТ Патріот Донбасу Громадський простір Острів Східний варіант Бахмут IN.UA Divoche.Media Finance.UA Район.in.ua ПроЧЕРК.інфо Коростенська міська рада Міністерство з питань ре... Вільне Радіо Дія.Бізнес Нововолинський портал НСН Україна Наше Місто Дніпро МИГ Запоріжжя Укрінформ Северодонецк online <i>Топ-20 медіа, що друкували повідомлення за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ</i>
--	--

Таблиця 4.4

**Характеристика медіа, що друкували повідомлення
за темою жінки ВПО у 2025 р. – березень, 2026 р.**

Приватні – 73 % Громадський сектор – 11 % Державні – 16 % <i>Розподіл медіа, що друкували повідомлення за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ за формами власності</i> повідомлень позитивної конотації – 46 %, повідомлень негативної конотації – 4 %, повідомлень нейтральної конотації – 50% <i>Сентимент-аналіз медіаповідомлень за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ</i>	Громадський простір Суспільне Новини Ресурсний центр ГУРТ 24 канал Новини Ю Дія.Бізнес TV-News.dp.ua MY.UA Бахмут IN.UA Район.in.ua ТСН.ua Чернівецький Промінь RegioNews Повінь.com.ua Ізмаїл Вечірній Телеграф.com.ua Патріот Донбасу ВиЧЕРпно Фокус УНІАН <i>Топ-20 медіа, що друкували повідомлення за темою жінки ВПО, жінки внутрішньо переміщен особ</i>
---	---

Отже, медіакомунікація щодо жінок ВПО мала регулярний, переважно позитивний і нейтральний характер протягом усіх років повномасштабного вторгнення рф в Україну. Провідну роль у цьому процесі відігравали медіа приватного і державного секторів.

Тематичні групи повідомлень українських медіа за темою «жінки ВПО»: модифікація наповнення – зміна пріоритетів

Контент-аналіз українських медіа за темою «жінки ВПО» у період 2022 – березень 2026 року довів наявність актуальних тематичних груп: «Допомога від держави і громад жінкам ВПО і як її отримати», «Грантові конкурси і проєкти на підтримку жінок-ВПО», «Економічна інтеграція жінок ВПО в приймаючі громади», «Професійна (пере)підготовка жінок ВПО», «Соціальна згуртованість в приймаючих громадах щодо інтеграції жінок ВПО», «Психологічна і медична допомога жінкам ВПО, зокрема постраждалим від СНПК; навчання технікам психологічної підтримки», «Допомога жінкам ВПО вагітним та соло-матерям», «Найбільші виклики для жінок ВПО в приймаючих громадах» (таблиця 4.5).

Таблиця 4.5

Тематичні групи медіаповідомлень щодо жінок ВПО за часи повномасштабного вторгнення рф в Україну

Роки, приклади	2022	2023	2024	2025– 2026
Допомога від держави і громад жінкам ВПО і як її отримати	«Говоріть про свої потреби»: як ВПО з інвалідністю отримати допомогу (ІА <i>INVAK.INFO</i> , 2022.12.03.) В двох громадах Бессарабії починають впроваджувати програми підтримки вразливих груп	ВПО сім'ям з малолітніми дітьми в регіонах, де не працюють дитсадки, можуть продовжити виплати (Міловська селищна рада, 2023.11.15)	Літні канікули для бердянських мам-ВПО з дітьми: благодійники запрошують безкоштовно (<i>Патріот Донбасу</i> , 2024.06.17)	Енергія відновлення: підтримка жінок ВПО Добропільської громади у Шептицькому (Добропільська міська військова адміністрація, 04.03.2026)

	<i>(Бессарабия, 2022.10.12)</i>			
Грантові конкурси і проекти на підтримку жінок ВПО	Конкурс проєктів з розширення економічних можливостей для внутрішньо переміщених жінок <i>(Громадський простір, 2022.05.17)</i>	Жінки Запорізької області можуть отримати грант на запуск власного бізнесу <i>(Дія.Бізнес, 2023.11.14)</i>	Набір на програму Сила Жінок 2024 відкрито <i>(Громадський простір, 2024.04.14)</i>	Жіноче лідерство та гранти на відкриття власної справи: як на Полтавщині пройшов тренінг <i>(INVAK.INFO, 2025.01.23)</i>
Економічна інтеграція жінок ВПО в приймаючі громади	Жінки ВПО розвивають соціальне підприємництво на півдні Одещини <i>(Избирком.org.ua, 2022.09.09)</i>	Набір учасниць 2-го етапу навчальної програми відновлення малого бізнесу <i>(Громадський простір, 2023.09.21)</i>	Міжнародний Фонд «Жіночі можливості в Україні» оголошує новий конкурс міні-грантів для жінок-підприємниць <i>(Фонд жіночі можливості, 2023.08.14)</i>	Відкрито конкурс заявок на Програму економічного зростання (Пріоритет надається підприємствам, власниками яких є жінки, ветерани, ВПО та особи з інвалідністю). <i>(Херсонська міська рада, 2025.01.23)</i>
Професійна (пере)підготовка жінок ВПО	Не зафіксовано	Для жінок-ВПО організували безкоштовну навчальну програму «ЗМІСТ» ... є можливість безкоштовного опанувати один чи кілька курсів з таких тем: лідерство; продажі; фінанси та бухгалтерський облік; управління проєктами;	У Києві відкрили курси електромонтерок для жінок з інвалідністю, ВПО та матерів, які самостійно виховують дітей. <i>(Главком, 2024.02.07)</i> Жінки ВПО на Полтавщині можуть безкоштовно опанувати нову професію	Чернігівська область: набір жінок на 4-денну програму «Запусти власну справу». <i>(Громадський простір, 2025.03.28)</i> Solar Step: безкоштовний курс для жінок у сонячний енергетиці. <i>(Ресурсний центр ГУРТ, 2025.09.10)</i>

		основи цифрової та інформаційної гігієни; комунікації. (Трибун 2023.12.30)	(Патріот Донбасу, 2024.06.17)	Безоплатні програми перекваліфікації для жінок: стартує набір на навчання водійок вантажівок і автобусів (Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, 2025.01.22)
Соціальна згуртованість приймаючих громад щодо інтеграції жінок ВПО	Соціальна згуртованість. Чому це важливо для громади. (Децентралізація влади? 2022.09.09) Одна з найбільш актуальних проблем у громадах є комунікація з ВПО. Тому Координаційна рада – це перш за все платформа для спілкування представників місцевого самоврядування та внутрішньо переміщених осіб. Такі ради – це прекрасна можливість для ВПО бути почутими, отримати необхідні ресурси	У Рівному навчають фахівців, які працюють з людьми, що зазнали насильства (Рівненські новини, 2023.04.04) Для команди, що працює в безбар'єрному кабінеті, проводили спеціальні навчання...ми обізнані та знаємо, як правильно спілкуватися і надавати інформацію. (Zaxid.net, 2023.09.21)	Жінки ВПО вчилися відстоювати та реалізовувати свої права в громаді. (Ресурсний центр ГУРТ, 23.10.2024)	Ставка на ВПО: як переселенці допомагають розвитку громад. (regionews.ua, 2026,23.03)

	та послуги, а для громад швидко і ефективно виявляти та вирішувати потреби, які виникають. (<i>ЧаРівне.інфо</i> 2022.12.07)			
Психологічна і медична допомога, зокрема жінкам, постраждалим від СНПК; навчання технікам психологічної підтримки	Жінки-ВПО Дніпропетровщини запрошуються доєднатись до психологічної зустрічі (<i>Ресурсний центр ГУРТ, 2022.12.20</i>) Жінки-ВПО Запорізької області вчилися технікам як заспокоїти та підтримати дитину (<i>Ресурсний центр ГУРТ, 2022.12.07</i>)	84 жінки-ВПО пройшли безоплатний медичний огляд в Київському шелтері-хабі від Благодійного фонду «100% життя» (<i>Військово-цивільна адміністрація міста Лисичанськ Луганської області, 2023.12.27</i>) Безбар'єрна допомога для кожної (<i>Zaxid.net, 2023.09.21</i>)	У Запоріжжі жінки-ВПО можуть пройти безкоштовні курси самооборони (<i>МИГ Запоріжжя, : 2024.06.17</i>) Психологічні тренінги для 60+ пройшли в соціально-культурному центрі «Подвір'я» (<i>Громадський простір, 2024.06.17</i>)	Національна <i>психологічна</i> асоціація надає консультації у телефонному режимі або через відеозв'язок (щодня з 10:00 до 20:00). (<i>УП Життя, 2025</i>)
Допомога жінкам ВПО вагітним та соло-матерям	6 лютого 2022 року стало новим викликом і для медичної сфери. ... Вагітні жінки, яким довелося стикнутися з воєнними подіями... (<i>Рішення Вінницької міської ради, 2022.07.18, №1418 –</i>	Від ліків до всіх медпослуг: вагітні жінки-ВПО можуть вибрати будь-яку лікарню, яка надає медичну допомогу по пакету «Ведення вагітності в амбулаторних умовах». Вони мають право на безкоштовний	Ведення вагітності та допомога при пологах для ВПО є безоплатними – Мінреінтеграції. (<i>Укрінформ, 2024.09.04</i>) Як оформити та продовжити виплати для вагітних з-поміж ВПО.	Де можуть спостерігатися вагітні ВПО. Жінка може обрати будь-яку лікарню, яка надає медичну допомогу за пакетом «Ведення вагітності в амбулаторних умовах» та

	щодо надання житла)	медичний супровід. (Стіна, 2023.10.29) «Незламні матусі» – центр для підтримки вагітних (Товариство Червоного Хреста України, 2023.07.05)	(Мережа правового розвитку, 2024.11.18) Допомога ВПО: чи можуть її продовжити для вагітної (Дзеркало тижня, 2024.11.12)	розраховувати на ... (Малодівицька громада, 2025.04.25)
Адаптація жінок ВПО в приймаючих громадах	«Після того, як з вікна побачили ракету, – вирішили тікати»: історія переселенки з Донецчини, яка переїхала з донькою до Вінниці. (Вчасно UA, 2022.06.20) Почати життя спочатку і не втрачати надію: історії переселенок в Івано-Франківську. (ТРК Вежа, 2022.10.12)	Адаптація жінок у нових умовах життя під час війни (Укрінформ, 2023.04.04) Розповідь про можливості започаткування з нуля власного бізнесу: куди зверталася за допомогою, хто її надав чи відмовив, які проблеми виникають, що потрібно для їхнього розв'язання. (Львівський пресклуб, 2023.04.04)	«Підвищення стійкості громад в західних областях України» (Проект заохочує до участі в проєкті жінок зі статусом ВПО (жінки, які є головою сім'ї у зв'язку з воєнною службою чоловіка, його пораненням, перебуванням у полоні чи загибеллю є пріоритетною категорією). (Leopolis.news, 2024.06.17)	Саме тому <u>адвокаційна кампанія</u> , яка впроваджується спільно з гуманітарною організацією «Людина в біді» за підтримки чеської агенції розвитку, приділяє особливу увагу просуванню житлових прав переселенців як основи для подальшої успішної інтеграції та відновлення людського потенціалу. (Громадський простір, 25.04.2025)
Ключові виклики інтеграції жінок ВПО в	Для громади: 1. Чи готові громади підтримувати (психічне	1. Одна з головних проблем є нестача житла. Велика кількість жінок	1. Травматизація через війну, стрес вимушений переїзд в іншу частину країни.	1. Ті ж самі, що і в 2024 р. 2. В Україні нема

приймаючі громади	здоров'я, працевлаштування, правова допомога, гуманітарні потреби тощо)? 2. 2. Який алгоритм місцевої влади для прийому ВПО в громаді? 3. 3. Яка організація соціального захисту ВПО в громаді? Для жінок ВПО: 1. Працевлаштування. 2. Налагодження соціальних зв'язків як між собою, так і з жителями приймаючої громади. 3. Мовний бар'єр	ВПО живе у тимчасових притулках або у рідних чи друзів. 2. Пошук роботи (відсутність документів, дискримінація на ринку праці та обмежений доступ до навчальних програм). 3. Діти ВПО часто стикаються з труднощами при вступі до шкіл та навчальних закладів через брак місць та необхідність адаптації до нових умов. 4. Медична допомога залишається проблемною через відсутність медичних установ у тимчасових місцях проживання та обмежені ресурси місцевих лікарень	2. Бар'єр в оренді житла. Зростають ціни на житло, люди не задоволені, відчувають багато злості та агресії. 3. У багатьох жінок чоловіки на фронті, це додаткове хвилювання. 4. Сім'ї часто на межі розлучення, бо стосунки на відстані стали складним випробуванням. 5. Дітей з сімей ВПО іноді не приймають однолітки в школі	єдиної системи обліку житлових потреб ВПО. 3. Переселенці зможуть отримати компенсацію за зруйноване житло на ТОТ. А не зруйноване, конфісковане окупантами? 4. Медична допомога проблемна через обмежені ресурси
---------------------------------	---	--	---	--

Визначені тематичні групи повідомлень наявні в медіапросторі протягом усіх років повномасштабного вторгнення РФ в Україну, але зафіксовано модифікації їхнього наповнення. Так тематичну групу «Допомога від держави і громад жінкам ВПО і як її отримати» у 2022 році переважно складали повідомлення щодо забезпечення потреб жінок ВПО та їхніх сімей у безпеці, житлі, медичних послугах й грошовій допомозі. Поступово спектр допомоги розширювався до влаштування дітей в навчальні заклади, їх оздоровлення,

психологічної допомоги жінкам ВПО, їхньої перекваліфікації та працевлаштування (тематична група *«Професійна (пере)підготовка жінок ВПО»*). Якщо у 2023 році акцент робився на перекваліфікації жінок ВПО під потреби приймаючих громад, у 2024 році – на опануванні професій, які переважно вважалися чоловічими, й інклюзивному навчанні, то у 2025 – 2026 рр. – на економічній активності жінок ВПО, зокрема з відкриття власної справи (тематична група *«Економічна інтеграція жінок ВПО в приймаючі громади»*).

Тематична група *«Психологічна і медична допомога, зокрема жінкам, постраждалим від СНПК; навчання технікам психологічної підтримки»* – одна з найбільш представлених у медіадискурсі. Її наповнення залишається незмінним протягом усіх років повномасштабного вторгнення РФ в Україну. З 2023 року частотності набувають повідомлення тематичної групи *«Допомога жінкам ВПО вагітним та соло-матерям»*, а у 2024 році медіа роблять акцент на факторі безбар'єрності та інклюзивності медичної і психологічної допомоги жінкам ВПО.

Водночас інформація щодо психологічної допомоги представлена в медіадискурсі переважно від недержавних організацій (скриншот 4.3)

Ключові ресурси психологічної допомоги:

- **Гарячі лінії (безкоштовно та анонімно):**
 - **116 123** або **0 800 500 335** — Національна гаряча лінія «Ла Страда-Україна» (цілодобово).
 - **55-22** — лінія кризового консультування «ВартоЖити» (будні, 11:00-19:00).
 - **0 800 100 102** — лінія Національної психологічної асоціації (10:00-20:00).
 - **7333** — Лінія запобігання самогубствам Lifeline Ukraine (цілодобово).
- **Онлайн-платформи та сервіси:**
 - **SafeWomenHub** — підтримка жінок, які постраждали від війни (консультації у соцмережах та за телефонами: +38 (066) 900 45 69, +38 (066) 900 40 18).
 - **Mental Help** — онлайн-платформа з безкоштовною професійною психологічною допомогою.
 - **Розкажи мені** — безкоштовна онлайн-допомога при тривозі та депресії.
 - **Хаб стійкості** — онлайн-підтримка.
- **Безпечні простори та громадські організації:**
 - **Затишно Space** від БФ «Схід SOS» — простори психосоціальної підтримки.
 - **ГО «Дівчата»** — допомога жінкам, що опинилися у складних життєвих обставинах (help@divchata.org, 0 800 600 044).

Скриншот 4.3. Ключові ресурси психологічної допомоги жінкам ВПО, 2025 – 2026 рр.

Питання соціальної згуртованості приймаючих громад (тематична група «Соціальна згуртованість приймаючих громад щодо інтеграції жінок ВПО») трансформуються від пошуку підходів до вирішення проблеми («Одна з найбільш актуальних проблем у громадах є комунікація з ВПО») у 2022 році, навчання фахівців, які мають взаємодіяти з вразливими групами жінок ВПО (2023 р.), усвідомлення своїх прав і обов'язків жінками ВПО у приймаючих громадах (2023 – 2024 рр.) до їх активної участі у розвитку громад (2025 – 2026 рр.).

Адаптації жінок ВПО у приймаючих громадах безпосередньо після внутрішнього переміщення» обумовлена рівнем стійкості як громад, так і самих жінок ВПО, у 2025 – 2026 рр. в медіа позиціоновано маркери адаптації – адвокація потреб громад і жінок ВПО в умовах війни, можливість започаткування власної справи, жіноче лідерство як фактор стійкості (тематична група «Адаптація жінок ВПО в приймаючих громадах»).

Таким чином, ключові виклики для приймаючих громад дещо змінилися з початку повномасштабного вторгнення рф в Україну. Якщо у 2022 році вони були пов'язані з ситуацією невизначеності щодо дій в умовах повномасштабного вторгнення рф в Україну (*Чи готові громади підтримувати – психічне здоров'я, працевлаштування, правова допомога, гуманітарні потреби тощо? Який алгоритм місцевої влади для прийому ВПО в громаді?*), певним мовним бар'єром; відсутністю сталих соціальних зв'язків і захисту з боку рідних та знайомих, психологічною травмою; обмеженим доступом до джерел існування, то у 2024 – 2026 рр. загострилися особисті проблеми (*Сім'ї часто на межі розлучення, бо стосунки на відстані стали складним випробуванням; дітей з сімей ВПО іноді не приймають однолітки в школі*), так і постали питання щодо соціально-правової захищеності жінок ВПО (*відсутність в Україні єдиної системи обліку житлових потреб ВПО; відсутність механізмів отримання компенсації за конфісковане окупантами житло на ТОТ; проблемність отримання якісної медичної допомоги через обмежені ресурси*).

Ключові концепти-маркери адаптації жінок ВПО в приймаючих громадах

Концепт-аналіз наповнення тематичних груп дозволив виявити ключові концепти-маркери адаптації жінок ВПО в приймаючих громадах, врахувавши їх досвід війни, переміщення та відновлення життя: **ЖИТЛО, ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ, ЗГУРТОВАНІСТЬ, ВИДИМІСТЬ, ЗАЛУЧЕНІСТЬ, АДВОКАЦІЯ, СТІЙКІСТЬ**. Ці маркери узгоджені з п'ятьма рівнями піраміди А. Маслоу (таблиця 4.6).

Таблиця 4.6

**Відповідність концептів-маркерів адаптації жінок ВПО
в приймаючих громадах з рівнями соціальних потреб піраміди А. Маслоу**

Рівень	Назва рівня	Концепти-маркери	Опис	Можливі індикатори
I	Виживання	Житло	Базові умови існування після переміщення	Наявність житла; стабільність проживання; доступ до базових ресурсів
II	Безпека / стабілізація	Працевлаштування; Стійкість	Формування економічної та психологічної стабільності	Стабільний дохід; зайнятість; доступ до медицини, відчуття безпеки; рівень тривожності, відчуття контролю над ситуацією і життям
III	Соціальна інтеграція	Згуртованість; Залученість	Включення у соціальні мережі та громаду	Соціальні зв'язки; участь у заходах; рівень довіри
IV	Визнання / репрезентація	Видимість особи	Соціальне визнання та можливість бути почутою	Участь у прийнятті рішень; самоповага; досвід дискримінації
V	Самореалізація / вплив	Адвокація	Активна громадянська позиція, вплив на політики	Громадська активність; лідерство; участь у правозахисних ініціативах

Для першого рівня – фізіологічних потреб (виживання) – ключовим є питання, чи забезпечені базові умови життя. Концепт-маркер цього рівня – **ЖИТЛО** (наявність, якість, тимчасове/постійне).

Для другого рівня – потреб у безпеці (стабільність і контроль) – ключовим є питання щодо наявності відчуття захищеності та передбачуваності ситуації, а концептами=маркерами – **ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ** (дохід, економічна незалежність) і **СТІЙКІСТЬ** (психологічна та соціальна здатність адаптуватися).

На третьому рівні – соціальних потреб (належність і підтримка) – має вирішуватися ключове питання, чи є відчуття спільноти та підтримки. Концепти-

маркери цього рівня – *ЗГУРТОВАНІСТЬ* (зв'язки з іншими ВПО/приймаючою громадою), *ЗАЛУЧЕНІСТЬ* (участь у житті громади, ініціативах).

На четвертому рівні – поваги і визнання (соціальний статус і голос) – ставиться питання, чи відчуває жінка ВПО свою цінність і видимість, тому ключовим концептом є *ВИДИМІСТЬ* (репрезентація особи, почуття, що її бачать і чують).

На п'ятому рівні – самореалізації (вплив і розвиток) – ключовим є питання, чи має жінка ВПО можливість впливати на ситуацію та самореалізовуватися. Концепт-маркер – *АДВОКАЦІЯ* (захист прав, громадська активність).

Дискурс-аналіз довів, що в медіапрезентації жінок ВПО зазначені рівні не є строго послідовними, можуть накладатися, наприклад, травматичний досвід може «повертати» людину на базові рівні, *СТІЙКІСТЬ* є наскрізним концептом – від виживання до самореалізації (*Почати життя спочатку і не втрачати надію: історії переселенок в Івано-Франківську* – зміна концептів *ПОТРЕБИ* – *СТІЙКІСТЬ* – *ВИДИМІСТЬ*); зміна концепту *ВИДИМІСТЬ* на *АДВОКАЦІЮ* є свідченням критичного переходу від пасивної до активної ролі в приймаючій громаді (*Відбувся Форум «Адвокація + партнерство: як зробити громади сильнішими»*). Мета – дослідження *потреб* ВПО, а також *посилення видимості* цих потреб та їх *адвокація* задля пошуку їх вирішення, включення жінок у процеси прийняття рішень. URL: <http://www.women.lviv.ua/vidbuvsya-forum-advokatsiya-partnerstvo-yak-zrobyty-gromady-sylnishym>. Зміна концептів *ПОТРЕБИ* – *ВИДИМІСТЬ* – *АДВОКАЦІЯ*).

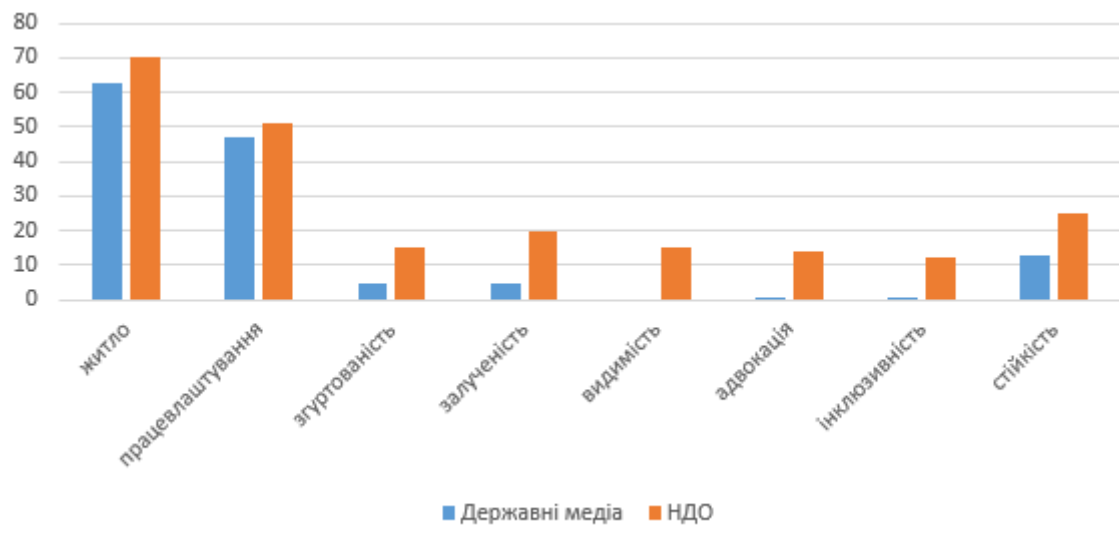
Отже, перехід між рівнями залежить від наявних ресурсів, соціального контексту і досвіду травми. ***СТІЙКІСТЬ*** визначаємо як наскрізний концепт, що впливає на всі рівні. Співвідношення концептів-маркерів і рівнів піраміди А. Маслоу представлено на моделі 4.1.

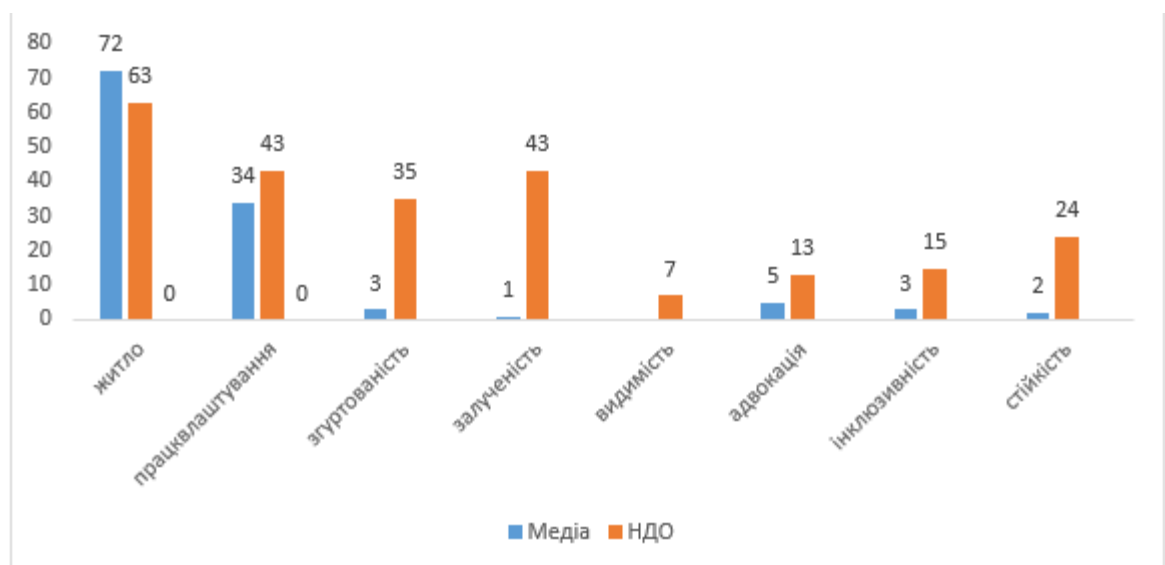
Модель 4.1. Ієрархія потреб і соціальної реалізації жінок ВПО за результатами контент-аналізу медіадискурсу 2022 – 2026 рр. (на основі піраміди А. Маслоу)

Результати контент-аналізу довели, що державні медіа протягом усіх років повномасштабного вторгнення активно висвітлювали питання житлових проблем і працевлаштування жінок ВПО (діаграми 4.1– 4.4). У 2023 і 2025 – 2026 рр. вживання концепту *ЖИТЛО* державними медіа було більш частотним, ніж інформаційними ресурсами недержавних організацій. У той же час концепти, притаманні III – V рівню соціальних потреб жінок ВПО державними медіа майже не вживаються (*ЗГУРТОВАНІСТЬ*, *ЗАЛУЧЕНІСТЬ*, *АДВОКАЦІЯ*) або не вживаються зовсім – *ВИДИМІСТЬ* (2022 – 2024 рр.), концепт *ІНКЛЮЗИВНІСТЬ* набув ширшої вживаності у 2025 – 2026 рр. (35%). Отже, питаннями інтеграції, репрезентації та самореалізації жінок ВПО, за результатами контент-аналізу, опікуються недержавні суб'єкти.

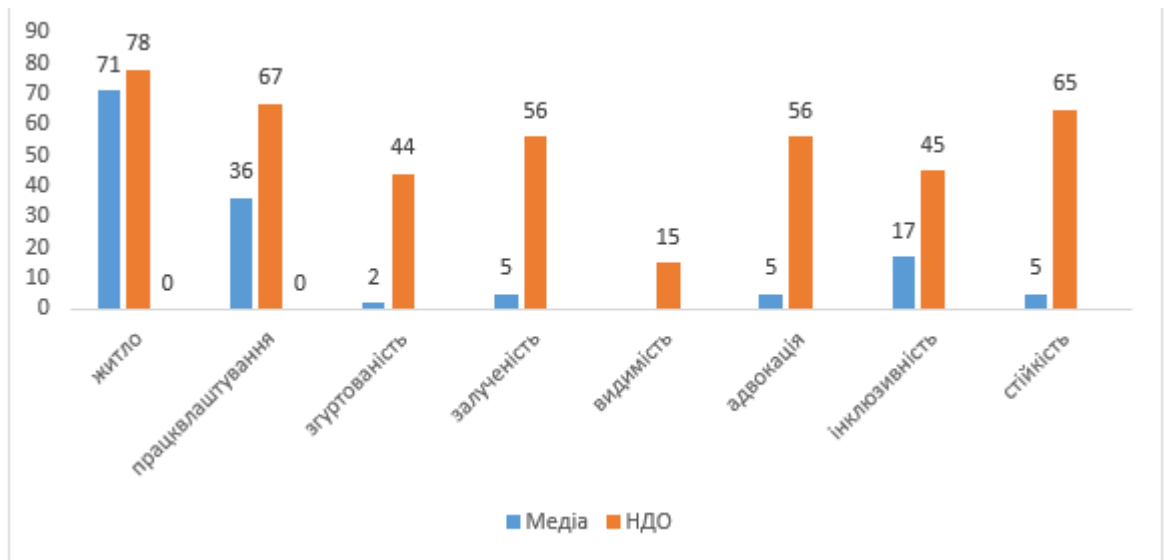
Показовим є факт поєднання концептів *ЛІДЕРСТВО*, *ІНКЛЮЗИВНІСТЬ*, *ВИДИМІСТЬ* щодо жінок ВПО у медіадискурсі недержавних суб'єктів у 2025 році.

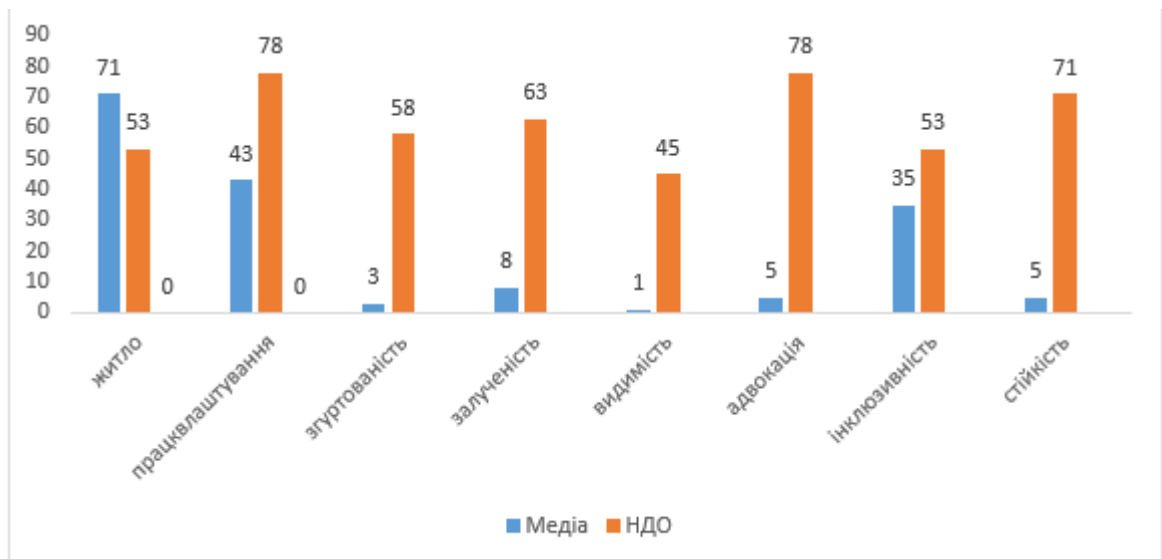
Діаграма 4.1. Вживання ключових концептів в українському медіадискурсі щодо жінок ВПО, 2022 р.

Діаграма 4.2. Вживання ключових концептів в українському медіадискурсі щодо жінок ВПО, 2023р.

Діаграма 4.3. Вживання ключових концептів в українському медіадискурсі щодо жінок ВПО, 2024р.

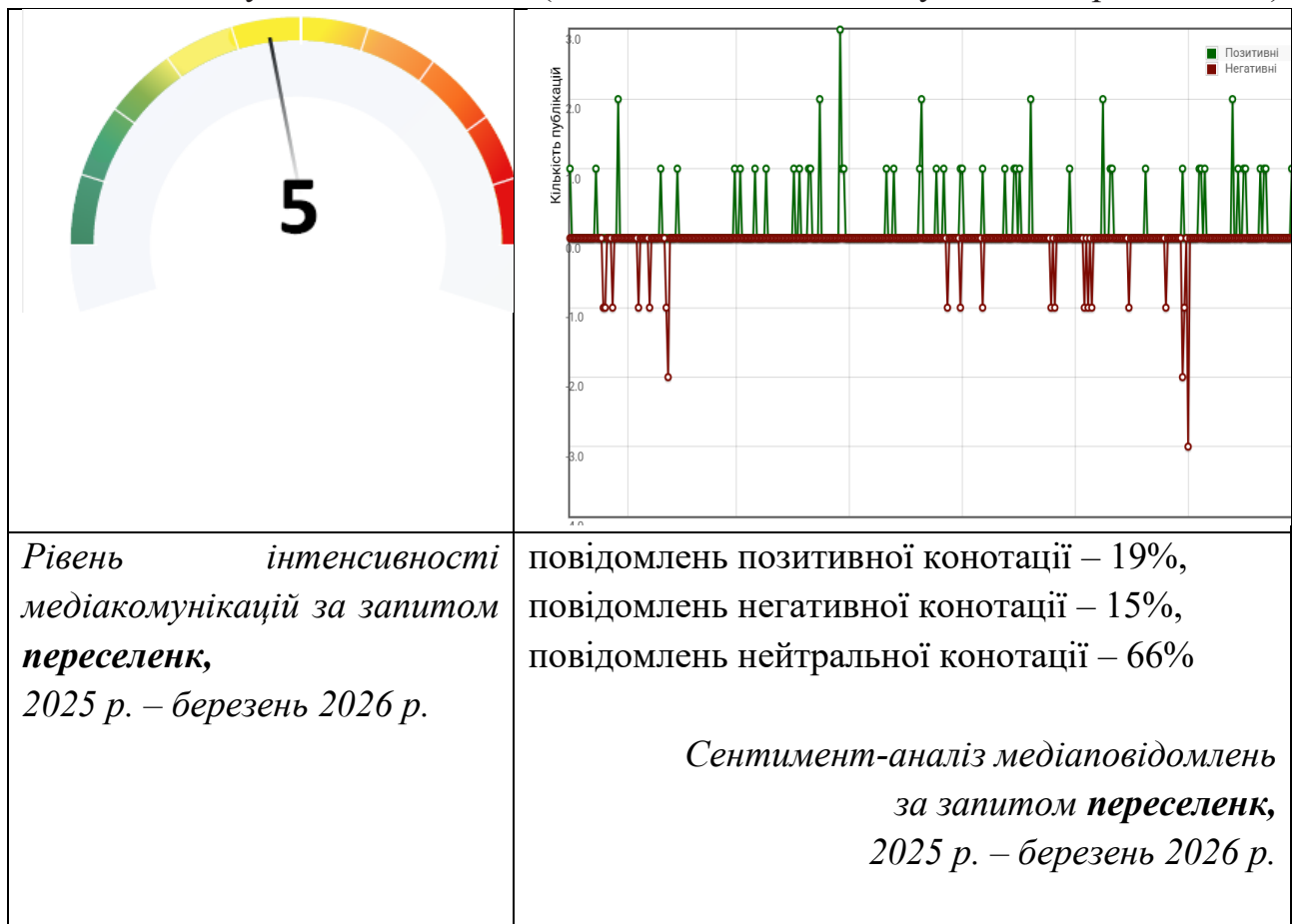

Діаграма 4.4. Вживання ключових концептів в українському медіадискурсі щодо жінок ВПО, 2025 – 2026 рр.

Отже, позиціонування в медіаповідомленнях не лише концептів **ЖИТЛО** і **ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ**, а й **ЗГУРТОВАНІСТЬ**, **ВИДИМІСТЬ**, **ЗАЛУЧЕНІСТЬ**, **АДВОКАЦІЯ**, **СТІЙКІСТЬ** посилить комунікацію державних медіа з жінками ВПО і сприятиме розбудові згуртованості та стійкості суспільства. Концепти, представлені в недержавних медіа, фактично задають орієнтири для влади та медіасередовища: вони показують, як варто будувати проактивну комунікацію з жінками ВПО і суспільством загалом.

Номінація *переселенка* як тригер негативного фрейму подачі новин щодо жінок ВПО. Вплив російської пропаганди на деструкцію образу біженок і жінок ВПО

Визначено, що лексема *переселенка* в українських медіа має більш негативну конотацію, ніж іменування *жінка ВПО*. Так, у період 2025 – лютий 2026 рр. рівень інтенсивності комунікацій за запитом *переселенка* дорівнював 5 балам, що є свідченням актуальності теми жінок ВПО (переселенок), але кількість повідомлень негативної конотації складала 15% (для порівняння за запитом *жінка ВПО* у той же період – 4 %), кількість повідомлень позитивної конотації таж суттєво нижча 19% (за запитом *жінка ВПО* у той же період – 46 %).

Скриншот 4.4 Характеристика медіаповідомлень за запитом *переселенк*, 2025 р. – березень 2026 р.

Визначено, що негативація образу жінок ВПО як переселенок здійснюється з використанням низки маніпулятивних технологій, зокрема:

– стигматизації (наративи: «*Переселенка знову скаржиться на умови життя*»; «*Через переселенок зростає навантаження на бюджет*»; «*Місцеві жителі обурені поведінкою переселенок*»). Слово *переселенка* використовується

в медіадискурсі як маркер «інакшості», що підсилює поділ жінок ВПО і мешканців приймаючих громад на «своїх» та «чужих»;

– генералізації негативних якостей окремих жінок ВПО, представлення ситуації як такої, що стосується всіх жінок ВПО (переселенок) без виключення, навіювання думки щодо колективної відповідальності жінок ВПО(переселенок) за певні соціально-економічні проблеми в Державі (наративи: *«Переселенки не хочуть працювати»*; *«Більшість переселенок живе за рахунок допомоги»*; *«Переселенки створюють соціальну напругу»*);

– знецінення жінок ВПО (переселенок) як особистостей, зниження їхнього соціального статусу через активацію у слові переселенка значеннєвого компонента ‘меншовартісна’ (наративи: *«Звичайна переселенка без освіти»*, *«Якась переселенка вимагає пільг»*, *«Переселенка нічого не досягла, але скаржиться»*);

– віктимблеймінгу (звинувачення жертви): відповідальність за певні ситуації перекладається з обставин (війна, переміщення) на людину (наративи: *«Переселенка сама винна, що не змогла адаптуватися»*; *«Якби переселенка хотіла — вже б знайшла роботу»*; *«Переселенки перебільшують свої проблеми»*);

– сенсаціоналізації: позиціювання негативної ситуації з підкресленням статусу ВПО (переселенка), навіть коли він не є релевантним (наративи: *«Переселенка влаштувала скандал у лікарні/магазині/школі й т.ін.»*, *«Агресивна переселенка напала на певну особу (наприклад, продавчиню)»*, *«Черговий конфлікт за участі переселенки»*);

– дегуманізації: редукування статусу особи до категорії, нівелювання індивідуальності (наративи: *«Переселенка отримала допомогу»* (без імені, історії); *«У гуртожитку проживає 120 переселенок»*; *«Переселенок розмістили в тимчасових умовах»*);

– хибної дихотомії: маніпулятивного протиставлення переселенок іншим верствам населення, що призводить до розпалювання конфлікту (наративи: *«Місцеві працюють, а переселенки отримують допомогу»*; *«Поки українці воюють, переселенки скаржаться»*, *«Для переселенок — пільги, для інших — нічого»*).

Таким чином, в медіадискурсі використано типові моделі знецінення образу переселенок (жінок ВПО):

✓ переселенка + **конфлікт / скандал**;

✓ переселенка + **висміювання**;

✓ переселенка + **соціальна напруга**;

✓ переселенка → частина ширших негативних наративів про ВПО/біженок

Отже, слово *переселенка* функціонує як тригер негативного фрейму подачі новин щодо жінок ВПО (таблиця 4.7).

Таблиця 4.7

Приклади маніпулятивного використання лексеми *переселенка* в українських медіа

Приклад	Джерело	Відповідний наратив в російських медіа	Техніка маніпуляції	Коментар
«Конфлікт у бібліотеці через переселенку...»	Суспільне, 18.04.2024, https://surl.li/ugjdgs	Українські біженки (переселенки) створюють проблеми	сенсаціоналізація	слово вводиться як тригер конфлікту; поєднання лексем <i>переселенка</i> , <i>конфлікт</i> , <i>скандал</i>
«Скандал через переселенку з Харкова...»	Суспільне, 19.04.2024, https://surl.li/ugjdgs			
+1 відреагувала на скандальний номер Кварталу 95. «Скандальний номер про переселенку ...»	Кореспондент.net, 3.01.2024, https://surl.li/vsulei	Українські біженки (переселенки) – це не самостійні особистості з правами,	дегуманізація	висміювання образу переселенки (жінки ВПО); нормалізація приниження
«Жарт про переселенку викликав обурення...»	1+1 03.01.2024	досвідом і гідністю, а меркантильні та залежні особи, що шукають вигоди і «кращого життя» за чужий рахунок		
«Переселенка поскаржилась на умови...»	Новини регіонів, 17.02.24	Українські біженки всім незадоволені і нахабно вимагають додаткової допомоги	знецінення	акцент на «скаржитись»
Кримінальна підозра –	BigKyiv, 02.04.26, https://surl.li/myskrf		сенсаціоналізація, дегуманізація, стигматизація	Акцент робиться на припущенні, що саме

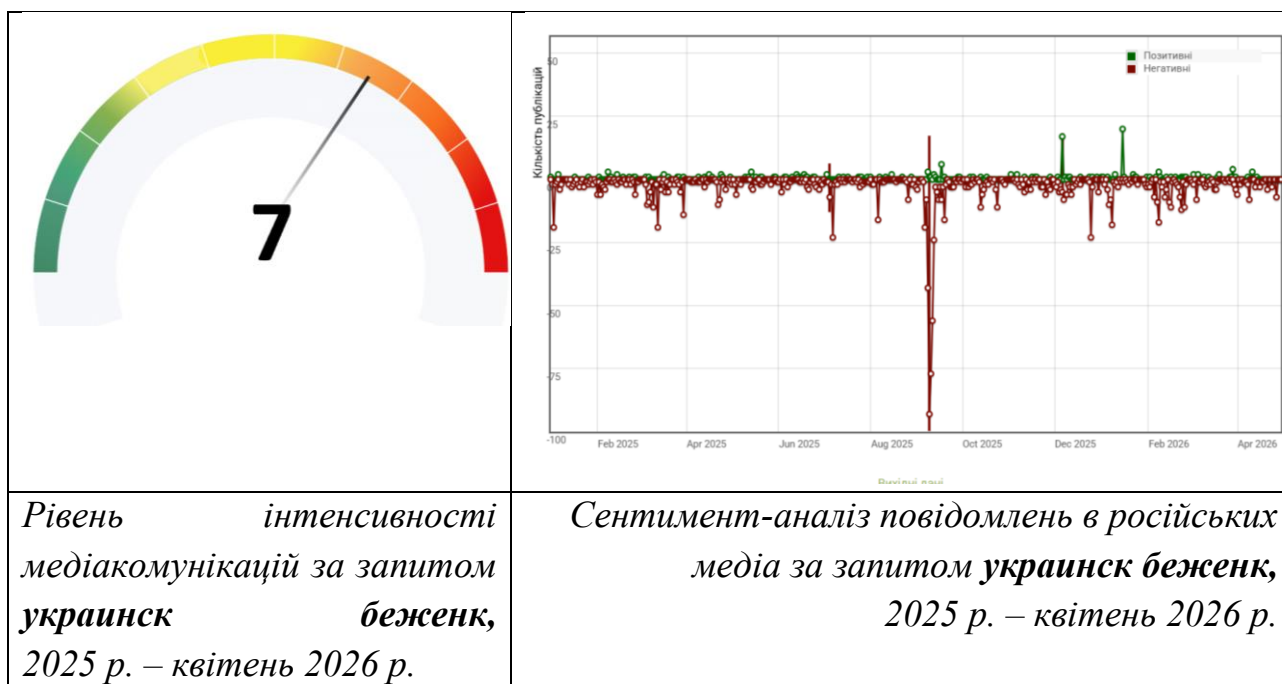
переселенка нібито «зливала» позиції ЗСУ ворогу		Українські біженки (переселенки) регулярно потрапляють у кримінальні зведення		переселенка допомагала ворогу
Кримінальна історія (переселенка ФСБ-агентка):	StopCor, 02.02.2025 https://surl.li/spffcq			
Інцидент у кримінальній новині – матеріал із уривком «26- річна переселенка... організувала секс- бізнес»	TV-4, 25.02.2025, https://surl.li/fyypqg	Українські біженки (переселенки) заробляють секспослугами		Акцент робиться на факті, що саме переселенка організувала секс- бізнес
Переселенки зловживають допомогою	Коментарі у телеграмі	Українські біженки всім незадоволені і нахабно вимагають додаткової допомоги	генералізація	Перенос припущення про негативну поведінку на всю групу
У Білій Церкві – конфлікт через переселенку	Телебачення Білої Церкви БЦТВ ВСТV, 16.02.2026, https://surl.li/vqrfhk	Українські біженки (переселенки) створюють проблеми	віктимблеймінг	Переселенка – джерело проблеми
Не можуть знайти роботу або не хочуть працювати?	1 Перший Запорізький, 08.04.2026, https://surl.li/rdjzbd	Українські жінки-біженки (переселенки) не хочуть працювати	віктимблеймінг	Ставиться питання щодо відповідальності за безробіття переселенок
На Вінниччині місцеві мешканці виганяли з села переселенок, яких з 45	Миколаївська права, 26.07.2025, https://surl.li/daqskq	Українські біженки – це чужі, які порушують звичний порядок, забирають	дихотомія	створення опозиції свої (мешканці громади) – чужі (переселенки)

тваринами евакуювали лінії фронту	3	ресурси привілеї, що б мали належати своїм		
---	---	---	--	--

1. Негативізація образу переселенки (жінки ВПО) частково зумовлена деструктивними впливами російської пропаганди. Так, у російських медіа за період 2022 – березень 2026 рр. зафіксовано такі найрозповсюдженіші наративи щодо українських біженок: «Українські біженки в Європі заробляють секспослугами» (*«Незалежных беженков охотно зовут в сексуальное рабство»*, Антимайдан, 01.07.2022; *«Украинские беженки становятся жертвами сексуальной эксплуатации в Европе»*, X-True.info, 01.07.2022); «Українські біженки створюють проблеми по всьому світу» (*«Украинские беженцы создают проблемы по всему миру. С морозами их число может увеличиться»*, Русский дозор, 01.07.2023; *«Психолог Зберовский: женщины ЕС столкнутся с проблемами из-за конкуренции с украинскими беженками»*, Федеральное агентство новостей, 01.07.2023); «Українські жінки-біженки не хочуть працювати» (*«Европа устала кормить»*, Комсомольская правда, 09.04.2026; *начало «зачистки Европы» от украинских мигрантов, принудительное возвращение украинцев призывного возраста и женщин, которые не нашли работу*, Аргументы и факты, РИА Новости, 2025 – 2026); «Українські біженки всім незадоволені і нахабно вимагають додаткової допомоги» (*«Плохо кормите. Украинские беженцы недовольны условиями и тем, что их кормят одной картошкой»*, АиФ, 22.08.2023); «Українські біженки регулярно потрапляють у кримінальні зведення» (*«Незванные гости. Европейцы недовольны ...»*, АиФ, 21.07.2023; *«Украинских беженцев преступников будут брать под стражу»*, Адвокатское бюро Иванова, 25.04.2025; *«Убитую в постели с другом украинскую беженку похоронят в США»*, АиФ, 16.02.2016); «Українські біженки – це не самостійні особистості з правами, досвідом і гідністю, а меркантильні та залежні особи, що шукають вигоди і “кращого життя” за чужий рахунок» (*«Заруцкую называют беженкой, хотя непонятно, от чего могла бежать жительница Киева, мирное население которого практически не пострадало от военных действий. Ее скорее можно назвать обычной эмигранткой, которая воспользовалась поводом и перебралась в Штаты вместе с матерью, братом и сестрой в поисках лучшей жизни – той самой, за которую стоял Майдан»*, Абзац, 09.09.2025;); «Українські біженки – це чужі, які порушують звичний порядок, забирають ресурси і привілеї, що б мали належати своїм» (*«“Клоуны с флагами Украины”: сын Трампа проехался по украинцам в соцсетях»*,

ZOV Київ, 08.09.2025; «Американский суд встал на сторону россиянки в деле о русофобии со стороны украинки», Новости@MAIL.RU, 08.09.2025).

Лише за період 2025 – квітень 2026 рр. у російських медіа вийшла 2661 публікація з ключовим словосполученням *украинск беженк*. Рівень інформаційної атаки дорівнювався 7 балам, що свідчить про наявність штучних впливів деструктивного характеру, оскільки за результатами сентимент-аналізу 51% повідомлень мали явно виражену негативну конотацію, повідомлення нейтральні (48%) містили інформацію (1) щодо «злочинів ЗСУ» щодо біженців, які виїхали до рф; (2) про «переваги» біженства в рф; (3) приховане знецінення українських біженців в країнах Заходу (скріншот 4.5).

ZOV Киев	93
Новости@MAIL.RU	72
RT на русском	44
Ридус.ру	41
Общественная служба ново...	39
Лента.ру	35
Известия	26
Аргументы и Факты	25
Информационное агентство...	24
Антифашист	23
Комсомольская правда	18
MOS.NEWS	18
EurAsia Daily	18
Вести.Ru	18
ZOV Запорожье	17
Rambler.ua	17
РЕН ТВ	15
Российская газета	15
Московский комсомолец	14
ZOV Харьков	14

*Топ-20 російських медіа, що друкували повідомлення за темою
українск беженк, 2025 р. – квітень 2026 р.*

Приватні	1338
Державні	597
Олігархічні	91
Громадський сектор	36
Корпоративні	18

*Розподіл за формою власності російських медіа, що транслюють інформацію
за ключовим словосполученням українск беженк,
2025 р. – квітень 2026 р.*

Скриншот 4.5 Характеристика російських медіаповідомлень
за запитом українск беженк, 2025 р. – квітень 2026 р.

У просуванні негативного образу українських біженок й відповідно жінок ВПО (переселенок) значну роль відіграють російські медіа – переважно приватні і державні. Негативізація образу біженок в українському медіадискурсі переважно пов'язується з лексемою *переселенка*.

Висновки

Контент-аналіз українських медіа щодо позиціювання жінок ВПО став важливим етапом у дослідженні медіапрезентації досвіду інтеграції жінок з

числа внутрішньо переміщених осіб у приймаючих громадах, дозволив вияскравити особливості подання ключових чинників їхньої вразливості та стійкості в українському інформаційному просторі, а також визначити інформаційні, соціально-культурні бар'єри презентації жінок ВПО в медіа.

Дослідження дозволило зібрати цінні кількісно-якісні дані як щодо повсякденних викликів, з якими стикаються жінки після вимушеного переміщення, про ресурси та стратегії, які допомагають їм адаптуватися до нових умов життя, так і визначити шляхи подальшої комунікації проблематики жінок ВПО в медіа з метою розбудови стійкого згуртованого суспільства й позиціонування ролі Держави у забезпеченні видимості жінок ВПО.

Контент-аналіз підтвердив висновки за результатами анкетування й фокус-групи, що процес інтеграції жінок ВПО у приймаючі громади є складним і багатовимірним; наявність труднощів, пов'язаних з пошуком роботи, доступом до соціальних послуг, налагодженням соціальних зв'язків та адаптацією до нових умов проживання й доступу до медичного обслуговування.

Новим у співвідношенні з попередніми дослідженнями стало визначення ключових концептів-маркерів адаптації жінок ВПО в приймаючих громадах: *ЖИТЛО, ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ, ЗГУРТОВАНІСТЬ, ВИДИМІСТЬ, ЗАЛУЧЕНІСТЬ, АДВОКАЦІЯ, СТІЙКІСТЬ.*

Результати дослідження підтверджують висновки західних колег щодо взаємозалежності показників людської незахищеності та здатності певної території до протистояння насильницькому конфлікту [15]. Зокрема, що стимулювання гендерної рівності – найважливіший компонент у запобіганні насильницького конфлікту. Не лише через те, що жінки споконвічно більш мирні, але й тому, що **більша гендерна рівність пов'язана зі стійкішим розвитком і нижчим рівнем міжособистісного насильства, що, своєю чергою, зменшує ймовірність конфлікту й більш толерантним ставленням до жінок ВПО.** Оскільки гендерна рівність не є національним концептом рф, тож існує певна залежність між антигендерною ідеологією країни-терористки й гібридною агресією проти нашої Держави, деструктивними наративами, зокрема тими, які стосуються жінок ВПО, що просуває рф як у власний, так й у міжнародний інфопростір, й злочинами СШПР російських військових в Україні.

Отже, спостерігається дві залежності:

- **для рф:** чим менше людей схвалюють гендерну рівність у країні, тим більш агресивною вона буде загалом;
- **для країн-партнерок:** чим більше людей схвалюють гендерну рівність у країні, тим вище рівень політичної та соціально-економічної підтримки осіб, постраждалих від збройного конфлікту.

РОЗДІЛ 5.

РОЗРАХУНОК ІНДЕКСІВ СТАНОВИЩА ЖІНОК ВПО У ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАДАХ

Розрахунок здійснено на основі таблиці відповідей анонімного онлайн-анкетування, структура якого містить блоки щодо інтеграції, інформаційних бар'єрів, взаємодії з інституціями, чинників стійкості та психологічної безпеки. Методологічно розрахунок узгоджено з описаною у звіті моделлю композитних індексів, де кожен індекс формується на основі чотирьох індикаторів.

Для шкальних питань використано нормалізацію за формулою:

$$X_{\text{norm}} = (X - 1) / 4$$

де X — середнє значення відповіді за шкалою від 1 до 5.

У випадках, коли індикатор не мав прямого шкального відповідника в анкеті, його було операціоналізовано через найближчий змістовно релевантний показник. Це стосується, зокрема, показників *Belonging*, *Clarity*, окремих складників соціального капіталу та суб'єктивного благополуччя.

Індекс інтеграції

Індекс інтеграції розраховано за чотирма індикаторами: **Belonging**, **Contacts**, **Participation**, **Self Assessment**.

Belonging (відчуття прийняття та належності до громади) операціоналізовано через відсутність або низьку частоту упередженого ставлення до респондентки як до ВПО. Чим рідше жінка відчуває упереджене ставлення, тим вищим є значення цього індикатора.

Contacts (соціальні контакти (включеність у соціальні мережі та організації)) операціоналізовано через участь у громадських організаціях як показник соціальних контактів та інституційної включеності.

Participation (участь у житті громади) визначено через участь у громадських заходах у приймаючій громаді.

Self Assessment (самооцінка рівня інтеграції) визначено через самооцінку рівня інтеграції у громаду.

Підстановка значень:

Belonging = 0,50

Contacts = 0,09

Participation = 0,50

Self Assessment = 0,56

$$\text{Індекс інтеграції} = (0,50 + 0,09 + 0,50 + 0,56) / 4 = 0,41$$

Отже, **індекс інтеграції становить 0,41**, що відповідає низькому рівню. Найслабшим елементом є саме **Contacts**, тобто реальна залученість до діяльності громадських організацій та усталеність соціальних зв'язків.

Індекс інформаційної доступності

Індекс інформаційної доступності розраховано за індикаторами **Awareness, Access, Clarity, Trust**.

Awareness (обізнаність, джерела отримання інформації) операціоналізовано через різноманітність джерел отримання інформації.

Access (доступ до офіційної інформації) визначено через достатність інформації про права ВПО.

Clarity (зрозумілість інформації) оцінено опосередковано — через середній рівень достатності інформації про соціальні програми, працевлаштування, права ВПО та можливості навчання.

Trust (довіра до каналів інформації) визначено через оцінку об'єктивності висвітлення життя жінок ВПО у медіа.

Підстановка значень:

$$\text{Awareness} = 0,40$$

$$\text{Access} = 0,49$$

$$\text{Clarity} = 0,50$$

$$\text{Trust} = 0,32$$

$$\text{Індекс інформаційної доступності} = (0,40 + 0,49 + 0,50 + 0,32) / 4 = 0,43$$

Отже, **індекс інформаційної доступності становить 0,43**, що свідчить про низький рівень інформаційної забезпеченості. Особливо проблемним є компонент довіри до інформаційного середовища.

Індекс довіри до держави

Індекс довіри до держави розраховано за індикаторами **Trust, Satisfaction, Inclusion, Accessibility**.

Trust (довіра до державних інституцій (досвід взаємодії)) визначено через оцінку доступності взаємодії з органами місцевої влади.

Satisfaction (задоволеність доступністю та якістю послуг) розраховано як середню оцінку доступності послуг центру зайнятості, соціальних служб і медичних установ.

Inclusion (відчуття врахування голосу ВПО в ухваленні рішень) визначено через відповідь на питання, чи відчуває респондентка, що її голос враховується при прийнятті рішень у громаді.

Accessibility (доступність державних сервісів) розраховано як узагальнену оцінку доступності інституційних сервісів.

Підстановка значень:

Trust = 0,58

Satisfaction = 0,63

Inclusion = 0,26

Accessibility = 0,61

Індекс довіри до держави = $(0,58 + 0,63 + 0,26 + 0,61) / 4 = 0,52$

Отже, **індекс довіри до держави становить 0,52**, що відповідає нижній межі середнього рівня. При цьому низький показник **Inclusion** свідчить, що доступність окремих сервісів не означає реального відчуття участі у прийнятті рішень.

Індекс соціального капіталу

Індекс соціального капіталу розраховано за індикаторами **Support, Trust, Community, Help**.

Support (наявність соціальної підтримки (родина, друзі, громада) визначено через наявність підтримки з боку родини, громади або фахівців.

Trust (довіра до інших людей) інтегровано через суміжний показник – відсутність або низьку частоту упередженого ставлення.

Community (участь у спільнотах та громадських ініціативах) визначено через участь у громадських організаціях.

Help (взаємодопомога та взаємодія з громадою) розраховано через кількість ресурсів підтримки, які респондентки назвали серед чинників адаптації.

Підстановка значень:

Support = 0,84

Trust = 0,50

Community = 0,09

Help = 0,41

Індекс соціального капіталу = $(0,84 + 0,50 + 0,09 + 0,41) / 4 = 0,46$

Отже, **індекс соціального капіталу становить 0,46**, що відповідає низькому рівню. Високий показник базової підтримки переважно забезпечується родинними та особистими ресурсами, тоді як участь у ширших громадських мережах залишається слабкою.

Індекс суб'єктивного благополуччя

Індекс суб'єктивного благополуччя розраховано за індикаторами **Safety, Stress, Life Evaluation, Future Expectations**.

Safety (відчуття безпеки) оцінено через відсутність або низьку частоту упередженого ставлення як показник соціальної безпеки у приймаючому середовищі.

Stress (інвертований) (рівень стресу у зворотному значенні) розраховано як інвертований показник: якщо респондентка зазначала психологічний стан як один із труднощів адаптації, це знижувало значення індикатора.

Life Evaluation (оцінка якості власного життя) оцінено опосередковано через кількість зазначених труднощів адаптації: чим більше труднощів названо, тим нижчим є показник.

Future Expectations (очікування щодо майбутнього) визначено через зміст відповідей на питання про те, що підсилює впевненість у майбутньому.

Підстановка значень:

Safety = 0,50

Stress = 0,41

Life Evaluation = 0,71

Future Expectations = 0,66

Індекс суб'єктивного благополуччя = $(0,50 + 0,41 + 0,71 + 0,66) / 4 = 0,57$

Отже, **індекс суб'єктивного благополуччя становить 0,57**, що відповідає середньому рівню. Водночас цей результат не означає відсутності проблем: він свідчить радше про поєднання значного стресу з наявністю певних ресурсів надії, родинної підтримки та очікувань на покращення ситуації.

Індекс стійкості

Індекс стійкості розраховано за індикаторами **Adaptation, Resources, Activity, Support**.

Adaptation (здатність до адаптації) визначено через самооцінку особистої стійкості.

Resources (наявність ресурсів – робота, родина, підтримка) розраховано через кількість ресурсів, які допомагають адаптуватися до сьогодення.

Activity (рівень активності) визначено через участь у громадських заходах.

Support (соціальна підтримка) визначено через наявність підтримки з боку родини, громади, роботи, психологічної допомоги або власної ініціативності.

Підстановка значень:

Adaptation = 0,56

Resources = 0,41

Activity = 0,50

Support = 0,84

Індекс стійкості = $(0,56 + 0,41 + 0,50 + 0,84) / 4 = 0,58$

Отже, **індекс стійкості становить 0,58**, що відповідає середньому рівню. Це один із найвищих показників у дослідженні, однак він значною мірою тримається на родинній підтримці, роботі, власній ініціативності та індивідуальних адаптаційних стратегіях.

Профіль індексів становища внутрішньо переміщених жінок в приймаючих громадах

Узагальнення індексів становища жінок ВПО в приймаючих громадах представлено в таблиці 5.1.

Таблиця 5.1. Узагальнення індексів становища жінок ВПО в приймаючих громадах

Індекс	Значення	Рівень
Індекс інтеграції	0,41	Низький
Індекс інформаційної доступності	0,43	Низький
Індекс довіри до держави	0,52	Середній
Індекс соціального капіталу	0,46	Низький
Індекс суб'єктивного благополуччя	0,57	Середній
Індекс стійкості	0,58	Середній

$$\text{Інтегральний індекс} = (0,41 + 0,43 + 0,52 + 0,46 + 0,57 + 0,58) / 6 = 0,50$$

Інтегральний показник становить 0,50, тобто перебуває на верхній межі низького рівня.

Профіль індексів демонструє, що найвищі значення зафіксовано для індивідуальної стійкості (0,58) та суб'єктивного благополуччя (0,57), тоді як інтеграція (0,41), інформаційна доступність (0,43) і соціальний капітал (0,46) залишаються на низькому рівні. Це свідчить про те, що жінки ВПО здатні адаптуватися та підтримувати себе, однак їхня реальна залученість до життя громад і доступ до ресурсів залишаються обмеженими (модель 5.1).

Дана візуалізація базується на показниках гендерного моніторингу та оцінки добробуту внутрішньо переміщених осіб. Вона виявляє значний розрив між суб'єктивними внутрішніми ресурсами та об'єктивною включеністю в суспільне життя.

Модель 5.1. Профіль індексів жінок ВПО: аналіз структурного дисбалансу

Отже, система сьогодні більше «витримує» за рахунок самих жінок, ніж завдяки ефективності інституційних механізмів. Ключове завдання політики – не просто підтримувати базову стійкість, а перетворити її на повноцінну соціальну інтеграцію через доступ до інформації, посилення соціальних зв'язків і реальне включення у життя громад.

Висновки. Моделювання можливих змін індексів за умов реалізації політик підтримки

Розрахунок індексів показує, що становище жінок ВПО у приймаючих громадах характеризується помітним дисбалансом між особистою стійкістю та реальною соціальною залученістю. Найвищі значення мають індекс стійкості (0,58) та індекс суб'єктивного благополуччя (0,57), що свідчить про наявність внутрішніх і родинних ресурсів адаптації.

Водночас найнижчими є індекс інтеграції (0,41) та індекс інформаційної доступності (0,43). Це означає, що жінки ВПО можуть демонструвати здатність

до виживання, адаптації та самопідтримки, але не завжди достатньо залучені до життя громади, не завжди мають сталі соціальні контакти та зрозумілий доступ до інформації про права, послуги й можливості.

Особливо показовим є розрив між стійкістю та інтеграцією: жінки ВПО зберігають адаптаційний потенціал, але цей потенціал не повною мірою підтримується інституційними і громадськими механізмами. Тому ключовим завданням державної та місцевої політики має стати не лише надання окремих послуг, а створення умов для реальної участі жінок ВПО у житті приймаючих громад, посилення соціальних зв'язків, доступної комунікації і сталої підтримки.

На основі отриманих значень індексів було здійснено моделювання можливих змін у становищі жінок ВПО за умови впровадження цілеспрямованих управлінських рішень на рівні держави та місцевих громад.

Моделювання має сценарний характер і не є прогнозом у строгому статистичному розумінні. Воно відображає **потенційну динаміку показників** за умов усунення ключових бар'єрів, виявлених у дослідженні, зокрема: обмеженої соціальної залученості, недостатнього доступу до інформації, низького рівня участі у житті громад та обмеженого впливу на прийняття рішень.

Передбачається, що реалізація комплексних заходів — включаючи розвиток локальних програм інтеграції, системної інформаційної підтримки, доступу до медичних послуг, а також стимулювання участі жінок ВПО у громадському житті може призвести до помірного, але стабільного зростання відповідних індексів.

Зокрема, очікується:

- **зростання індексу інтеграції** за рахунок розширення участі у громадських ініціативах і формування сталих соціальних зв'язків;
- **суттєве покращення індексу інформаційної доступності** через впровадження зрозумілих і регулярних каналів комунікації;
- **помірне зростання довіри до держави** за умови підвищення доступності та якості послуг;
- **підвищення соціального капіталу** через розвиток мереж взаємодії та підтримки у громадах;
- **зміцнення суб'єктивного благополуччя та стійкості**, як похідних від більш стабільного середовища і доступу до ресурсів.

Важливо, що найбільший ефект очікується не від збільшення обсягу допомоги, а від зміни якості взаємодії між жінками ВПО, громадами та інституціями.

У такий спосіб, навіть відносно помірні управлінські втручання здатні зменшити дисбаланс між індивідуальною стійкістю та рівнем соціальної інтеграції, який був зафіксований у базовому розрахунку індексів.

ПОТЕНЦІАЛ ПОКРАЩЕННЯ СТАНОВИЩА ЖІНОК ВПО У ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАДАХ

Моделювання можливих змін індексів за умови реалізації комплексних політик підтримки

Модель 5.2. Потенціал покращення становища жінок ВПО у приймаючих громадах

Візуалізація демонструє не лише поточний стан, а й потенціал змін за умови реалізації запропонованих політик. Порівняння поточних значень індексів із потенційною динамікою показує, що найбільший резерв для покращення зосереджений у сфері соціальної інтеграції, доступу до інформації та розвитку соціальних зв'язків.

Ключовий висновок полягає в тому, що система підтримки ВПО сьогодні забезпечує базову стійкість, але не формує повноцінної залученості до життя громад.

Саме зміщення акценту з підтримки виживання на підтримку участі дає найбільший ефект і визначає напрям ефективної державної політики

АДВОКАЦІЙНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИКІВ МІСЦЕВИХ ГРОМАД, ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ, МЕДІА ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК ВПО, ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИК ПОСИЛЕННЯ ЇХНЬОЇ СТІЙКОСТІ ТА ІНТЕГРАЦІЇ В МІСЦЕВІ ГРОМАДИ

Рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання та публічних політик стосовно жінок ВПО

Проведене дослідження засвідчило, що чинна нормативно-правова база України у сфері захисту внутрішньо переміщених осіб загалом формує основу для забезпечення базових прав та доступу до соціальних послуг. Водночас виявлено низку суттєвих прогалин у практичній реалізації цих норм, особливо щодо врахування специфічних потреб жінок ВПО.

Зокрема, встановлено, що існуюче законодавство недостатньо враховує:

- гендерно зумовлені ризики та потреби жінок ВПО;
- потреби жінок старшого віку та жінок із хронічними захворюваннями;
- доступ до медичних послуг, зокрема стоматологічної допомоги;
- вплив умов проживання у місцях компактного поселення на фізичне та психічне здоров'я;
- наслідки тривалої невизначеності щодо житлових рішень;
- рівень соціальної напруги та конфліктності у місцях тимчасового проживання;
- обмежений доступ до зрозумілої та своєчасної інформації про державні і місцеві програми підтримки.

Аналіз довів, що ключовою проблемою є не лише відсутність окремих норм, а й недостатня деталізація та адресність існуючих механізмів підтримки, що ускладнює їх ефективне застосування на практиці.

У зв'язку з цим доцільним є внесення точкових змін до чинного законодавства та підзаконних актів, спрямованих на посилення гендерно чутливого підходу, інтеграцію медичного компоненту в політики підтримки ВПО, врегулювання умов проживання у місцях тимчасового поселення, підвищення ефективності соціальних та інформаційних сервісів, і, як наслідок, можливість зниження рівня соціальної напруги у громадах.

ПАКЕТ ТОЧКОВИХ ЗМІН

На рівні внесення змін до деяких нормативно-правових актів України

Результати дослідження виявили системні прогалини у чинному нормативно-правовому регулюванні, які не дозволяють забезпечити належний рівень підтримки жінок з числа внутрішньо переміщених осіб, зокрема у сферах доступу до медичних послуг, умов проживання та соціальної інтеграції. У зв'язку з цим **пропонуються такі точкові зміни до законодавства України:**

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (№ 1706-VII) [7] визначає загальні гарантії прав ВПО, однак не містить норм, які враховують специфічні потреби жінок як окремої вразливої групи.

Пропонуємо доповнити Закон новою статтею «Особливості забезпечення прав жінок з числа внутрішньо переміщених осіб» такого змісту:

«Жінки з числа внутрішньо переміщених осіб визнаються групою з підвищеними соціальними та медичними ризиками. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування забезпечують реалізацію заходів підтримки з урахуванням вікових, медичних і соціальних особливостей таких осіб, зокрема шляхом: забезпечення пріоритетного доступу до соціальних послуг; забезпечення доступу до медичної допомоги, включаючи послуги у сфері психічного здоров'я та стоматологічну допомогу; впровадження програм підтримки зайнятості та соціальної інтеграції».

Внести зміни до статті 11 (повноваження органів влади) даного Закону України. Зокрема, доповнити положенням:

«Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування забезпечують регулярне визначення потреб жінок з числа внутрішньо переміщених осіб і реалізацію програм підтримки з урахуванням їх вікових, медичних та соціальних особливостей».

Додати норму про обов'язкове інформування:

«Органи влади забезпечують доступне, своєчасне та регулярне інформування внутрішньо переміщених осіб щодо умов проживання, можливих змін, державних і місцевих програм підтримки».

2. Закон України «Про соціальні послуги» (№ 2671-VIII) [8] передбачає механізми оцінки потреб, проте не встановлює обов'язковості окремого визначення потреб жінок ВПО.

Пропонуємо викласти частину статті 25 «Оцінка потреб громади здійснюється з метою визначення обсягів і видів соціальних послуг» у такій редакції:

«Оцінка потреб громади здійснюється з обов'язковим окремим визначенням потреб внутрішньо переміщених осіб, зокрема жінок, які проживають у місцях

тимчасового розміщення, жінок старшого віку та осіб із хронічними захворюваннями».

Пропонуємо доповнити статтю 20 «Оцінювання індивідуальних потреб особи здійснюється уповноваженими суб'єктами» положенням такого змісту:

«Оцінювання потреб жінок з числа внутрішньо переміщених осіб здійснюється із залученням мультидисциплінарної команди та включає оцінку медичних, психосоціальних і житлових потреб, а також ризиків соціальної ізоляції та конфліктів».

3. Постанова Кабінету Міністрів України № 930 від 01.09.2023 р. «Про затвердження Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» [11] визначає загальні умови функціонування місць тимчасового проживання, проте не містить чітко закріплених мінімальних стандартів проживання.

Пропонуємо доповнити Порядок новим розділом такого змісту:

«Мінімальні стандарти проживання у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб включають: визначення мінімальної площі особистого простору на одну особу; нормативні вимоги до рівня вологості та вентиляції приміщень; обов'язкове облаштування кухонь і санітарних зон відповідно до санітарних норм; забезпечення доступу до регулярних медичних консультацій, у тому числі з питань психічного здоров'я».

Додатково пропонуємо передбачити норму:

«У місцях тимчасового проживання забезпечується впровадження механізмів врегулювання конфліктів, у тому числі із залученням соціальних працівників або медіаторів».

4. Постанова Кабінету Міністрів України № 332 від 20.03.2022 р. «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» [12] передбачає загальну грошову допомогу, однак не враховує витрати на медичні послуги, які є критично важливими для значної частини жінок ВПО.

Пропонуємо доповнити Порядок положенням такого змісту:

«Внутрішньо переміщеним особам може надаватися цільова допомога для покриття витрат на лікування хронічних захворювань, отримання стоматологічних послуг та послуг у сфері психічного здоров'я, у вигляді грошових виплат або ваучерів».

5. Закон України «Про зайнятість населення» (№ 5067-VI) [9] визначає загальні механізми сприяння зайнятості, однак не враховує обмеження, з якими стикаються жінки ВПО.

Пропонуємо доповнити статтю 24-1 положенням такого змісту:

«Для внутрішньо переміщених осіб, зокрема жінок, запроваджуються спеціальні програми зайнятості, що передбачають можливість часткової

зайнятості, гнучких форм праці, компенсацію витрат на догляд за дітьми під час працевлаштування або навчання, а також програми перекваліфікації для осіб старшого віку».

На рівні державних політик і комунікацій

1. Удосконалити існуючі підходи щодо критеріїв доступу до компенсацій, швидкості розгляду заяв та відповідності виплат реальній вартості втраченого майна. Наявні обмеження, які виключають частину ВПО з програм підтримки, потребують перегляду з урахуванням реальних життєвих обставин. Зокрема потребує розгляду питання компенсації житла, залишеного на ТОТ.

2. З'ясувати питання щодо необхідності перереєстрації підприємців/миць – ВПО. Податки, що платять ці особи, надходять місцевим громадам, які працюють на території вільної України й потребують коштів діяльності у місцях переміщення. Вимоги щодо перереєстрації підприємців у приймаючих громадах, по-перше, зменшують фінансові можливості адміністрацій, по-друге, знижують рівень патріотизму жінок ВПО та їхню віру у визволення ТОТ.

3. Розробити державні політики інтеграції, які виходять за межі формального статусу ВПО; забезпечити умови, за яких внутрішньо переміщені жінки зможуть стати повноцінною частиною суспільства, а не залишатися в категорії тимчасово підтримуваної групи.

На рівні місцевих громад

1. Внести зміни до місцевих програм підтримки ВПО. Зокрема, передбачити в програмах окремі розділи для жінок ВПО як групи з підвищеними ризиками, а також включити індикатори доступу до медичних послуг (за напрямками: первинна медицина, психологічна допомога, стоматологія). Можливе формулювання для документа: «Передбачити у місцевих програмах підтримки ВПО окремий блок заходів, спрямованих на задоволення потреб жінок ВПО, з урахуванням вікових, медичних та соціальних особливостей».

2. З метою врегулювання стандартів проживання у місцях компактного поселення необхідно на рівні громад:

- затвердити **локальні мінімальні стандарти проживання** (в разі відсутності такого положення у документах);

- включити до переліку таких стандартів конкретно закріплені нормативи мінімального особистого простору, нормативні вимоги до вологості та вентиляції, облаштування кухонь і санітарних зон, а також доступ до медичних консультацій.

Ці положення можуть бути закріплені на рівні рішення виконкому або як додаток до програми підтримки ВПО в місцевих громадах.

3. Запровадити локальні програми медичної підтримки.

Розглянути можливість впровадження на рівні громад пілотних програм медичної підтримки жінок ВПО, зокрема у форматі співфінансування або надання ваучерів на стоматологічні послуги, лікування хронічних захворювань та психологічну допомогу.

4. Налагодити доступ до послуг з догляду за дітьми (дитячі садочки, групи подовженого дня, дитячі простори при соціальних установах) задля полегшення працевлаштування жінок ВПО.

5. Розвивати програми соціальної інтеграції та взаємодії між внутрішньо переміщеними особами та мешканцями приймаючих громад для забезпечення адаптації жінок ВПО на місцях переміщення й подолання психологічно-комунікативних бар'єрів взаємодії з місцевим населенням.

Для медіа та комунікаційної політики

1. Розробити стандарти відповідального висвітлення теми ВПО.

З урахуванням принципів недискримінації, закріплених у Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»[6], доцільно ініціювати розробку рекомендацій для медіа щодо висвітлення теми ВПО.

Такі рекомендації мають передбачати недопущення стигматизації та уникнення протиставлення ВПО і приймаючих громад, зокрема містити пункти щодо:

- посилення ролі державних медіа у висвітленні проблематики жінок ВПО; більш збалансованого та відповідального подання інформації з цього питання;
- позиціювання в медіаповідомленнях не лише концептів *ЖИТЛО і ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ*, а й *ЗГУРТОВАНІСТЬ, ВИДИМІСТЬ, ЗАЛУЧЕНІСТЬ, АДВОКАЦІЯ, СТІЙКІСТЬ*;
- забезпечення видимості не лише проблеми інтеграції жінок ВПО, а й їхнього лідерського потенціалу, успіхів і здобутків у приймаючих громадах;
- пояснення медіааудиторіям сутність понять *ЗГУРТОВАНІСТЬ, ВИДИМІСТЬ, ЗАЛУЧЕНІСТЬ, АДВОКАЦІЯ, СТІЙКІСТЬ* як провідних у розбудові дискурсу національної безпеки і спротиву ворогу;
- запобігання стигматизації поняття *переселенка*, зокрема не використовувати його як тригер негативного фрейму подачі новин щодо жінок ВПО.

2. Підвищити якість публічного дискурсу щодо ВПО, а саме:

- забезпечувати більш збалансоване висвітлення теми, з акцентом на реальні потреби жінок ВПО, зокрема у сферах охорони здоров'я, умов проживання та соціальної інтеграції.

- формувати медійний контент, що не лише висвітлює проблеми, а й містить корисну інформацію: контакти служб підтримки, юридичні роз'яснення, можливості навчання, працевлаштування чи отримання допомоги;

- позиціювати медіа як майданчик для діалогу між жінками ВПО, громадами, громадськими організаціями та державними інституціями. Таким чином, медіа мають виконувати не лише інформаційну, а й сервісну функцію.

3. Дотримуватися професійних та етичних стандартів журналістики, що передбачає:

- уникнення стереотипів, узагальнень і дискримінаційної лексики щодо жінок ВПО;

- недопущення ретравматизації під час інтерв'ю;

- дотримання гендерно чутливого підходу, коректність у формулюваннях та повага до досвіду жінок.

4. Залучати жінок ВПО до формування публічного порядку денного, зокрема:

- сприяти ширшому представленню жінок ВПО у публічному дискурсі як безпосередніх носіїв досвіду, що дозволить підвищити достовірність і релевантність інформаційного висвітлення;

- «давати голос» самим жінкам ВПО, а не говорити від їхнього імені;

- висвітлювати тему жінок ВПО системно, а не епізодично або у контексті кризових подій. Потрібне регулярне, глибоке і аналітичне висвітлення, включно з аналізом політик та ефективності програм підтримки;

- висвітлювати життя жінок ВПО не лише у великих містах, а й у малих громадах і сільській місцевості, де ситуація часто є складнішою і менш помітною для загальнонаціональних медіа.

Запропоновані рекомендації сформовано на основі результатів анкетування, фокус-групових обговорень та контент-аналізу медіа. Вони відображають ключові потреби жінок ВПО: доступ до житла, медичних послуг, працевлаштування, зрозумілої інформації, соціальної інтеграції та коректного медійного представлення. Їх реалізація дозволить перейти від фрагментарної підтримки до більш системної політики інтеграції жінок ВПО у приймаючі громади.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вахітов В., Вахітова Г., Заїка Н. Жінки у війні: мотивації залишатися та причини виїжджати: аналіт. записка. Київ: Центр економічної стратегії, 2025. URL: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2025-03/doslidzhennya-1.pdf>.
2. Виміри інтеграції внутрішньо переміщених жінок в Україні. Міжнародна організація міграції МОМ, Київ, 2021. URL: <https://www.unhcr.org/ua/sites/ua/files/legacy-pdf/PPT.pdf>.
3. Голоси з України: результати досліджень та рекомендації. Київ UNFPA Ukraine, 2024. URL: <https://ukraine.unfpa.org/uk/publications/voices-ukraine-pilot>.
4. Демченко І., Булига Н., Царевська Ю. Моніторинг соціальної інтеграції ВПО: результати базового дослідження, інструмент і рекомендації щодо його застосування. Київ: Соціоконсалтинг, 2024. URL: <https://sociocon.org/publikatsii/monitorynh-sotsialnoi-intehratsii-vpo-rezultaty-bazovoho-doslidzhennia-instrument-i-rekomendatsii-shchodo-yoho-zastosuvannia>.
5. Демченко І., Макарова О., Булига Н., Ілікчієва К. Трансформація ринку праці в Україні: розширення економічних можливостей жінок під час війни та повоєнного відновлення. Київ: Соціоконсалтинг, 2024-2025. URL: <https://sociocon.org/publikatsii/transformatiia-ryнку-pratsi-v-ukraini-rozshyrennia-ekonomichnykh-mozhlyvostey-zhinok-pid-chas-viyny-ta-povoiennoho-vidnovlennia>.
6. Жінки як внутрішньо переміщені особи в умовах війни / за ред. Л. Олійник. Київ: Аналітичний центр ЮрФем, 2024. URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2024/01/Дослідження-Жінки-ВПО-ЮрФем-.pdf>.
7. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10. 2014 р. № 1706-VII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
8. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>.
9. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07. 2012 р. № 5067-VI. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
10. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 13.05.2014 р. № 1263-VII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» від 01.09.2023 р. № 930. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2023-%D0%BF>.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» від 20.03.2022 р. № 332. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF>.
13. Україна – Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні – Опитування загального населення – Раунд 22 – січень 2026 року. Міжнародна

організація міграції MOM. Київ, 2026. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukrainazvit-pro-vnutrishne-peremishchennya-naselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo>

14. Carugi C. Experiences with Systematic Triangulation at the Global Environment Facility. *Evaluation and Program Planning*, 2016. № 55. URL: https://nec.undp.org/sites/default/files/2021-08/Carugi_Experiences%20with%20systematic%20triangulation%20at%20the%20Global%20Environment%20Facility_ELSEVIER%20Evaluation%20and%20Program%20Planning_2016.pdf.

15. Ekvall Å., Norms on Gender Equality and Violent Conflict. *E-International Relations*, 10 June 2013. URL: www.e-ir.info/2013/06/10/norms-on-gender-equality-and-violent-conflict.

16. UNDP Evaluation Guidelines. United Nations Development Programme. New York Independent Evaluation Office United Nations Development Programme, 2021. URL: https://erc.undp.org/pdf/UNDP_Evaluation_Guidelines.pdf.